

Kommunernas politisering

En studie av det politiska styret i Nyeds landskommun 1950-1962

The politicisation of municipalities

A study of the political government of Nyed's rural municipality 1950-1962

Roger Johansson

Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap
Historia
C / 15 Hp
Handledare: Anna Brismark
Examinator: Ann-Kristin Högman
VT 2014

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
1.1 Problemformulering och bakgrund.....	1
1.2 Syfte, teori och frågeställningar.....	3
1.2.1 Teoretiska utgångspunkter.....	5
1.2.2 Frågeställningar.....	6
1.3 Forskningsläge.....	6
1.4 Avgränsningar.....	10
1.5 Källor och material.....	11
1.5.1 Källkritiska problem.....	11
1.6 Metod och begrepp.....	12
2 Undersökningen.....	14
2.1 Om uppsatsens vidare disposition.....	14
2.2 Något om Nyeds landskommun och dess politiker.....	14
2.3 Motioner.....	15
2.3.1 Vad handlade de olika motionerna om?.....	16
2.3.2 Vad säger oss motionerna?.....	24
2.4 Omröstningar, reservationer och avvikande meningar.....	27
2.4.1 Den stora skolstriden.....	30
2.4.2 Omstridda frågor rörande fastighetsfrågor.....	33
2.4.3 Omstridda frågor rörande fritidspolitiken.....	35
2.4.4 Andra omstridda frågor.....	38
2.4.5 Beslut fattade i enighet.....	40
3 Slutsatser.....	41
Sammanfattning.....	
Käll- och litteraturförteckning.....	

Abstract

This essay deals with the question of lines of development within the politics in the rural municipality of Nyed 1950-1962. The aim is to explore how local politics and policies were handled from two perspectives. Firstly the issue of conflict and consensus or majority rule and consensus. Here Arend Lijphard's theory of majority and consensus provides a theoretical base for the essay. Secondly the aim is to explore the actions of the local politicians with regards to leisure time policies to find out whether or not they ideologically belonged to the concept of "folkhemmet kommun" by Ulla Ekström von Essen.

The source material for this essay has been the minutes from the two major bodies of local politics in Nyed, kommunalfullmäktige and kommunalnämnden. The minutes from folkskolestyreelse has also been studied in specific policy cases. An interview with local ex-politician Sven Bjureld (c) has also been conducted to give a fuller view of the topic than the study of minutes can give.

In the essay the conclusion is drawn that the politicians were part of the ideology of Folkhemmet kommun and that it was the social democrats that were the driving force in that development. It is furthermore concluded that the level of conflict was relatively low and that the municipality can be grouped as a consensus municipality according to Lijphard's theory. There were however three distinct areas of policy where there were more conflict than others: real estate policy, leisure time policy and education policy.

The usage of motions as a political weapon was quite low during the period with 12 motions written. It was primarily the social democrats that used this weapon. The essay also points out the fact that there was a movement during the period with regards to how the task of the local politicians were viewed. In the beginning of the period the politicians primarily saw their role as a passive one whereas in the end they saw themselves as having an active role in making the municipality viewed in a positive way by the inhabitants and other members of the public.

With regards to development over time it is concluded in the essay that there was a breach around 1955/1956. After that time politics in Nyeds rural municipality started to follow the lines of political parties.

1 Inledning

1.1 Problemformulering och bakgrund

Hur och när uppstod de styrelseformer för den offentliga förvaltningen vi idag ser? Har det alltid sett ut som det gör i de kommunala beslutande församlingarna eller är det något som uppstått på senare år? Svaret på dessa frågor är forskningsvärlden inte överens om.

I Sverige idag är det politiska klimatet relativt konfrontativt. Vi har inom rikspolitiken två tydliga block som står emot varandra och denna utveckling har i hög grad också slagit igenom inom kommunpolitiken. Även om det inom kommunpolitiken finns flera exempel på kommuner som styrs av andra konstellationer än ”borgerliga” och ”rödgröna” så är det även i dessa kommuner fråga om ett tydligt majoritetsstyre, där majoriteten driver igenom sin politik och minoritetens uppgift är att tydliggöra de politiska alternativen för väljarna att ta ställning till vid allmänna val. Så har det dock inte alltid varit. Framförallt inom de gamla landskommunerna fanns det länge ett konsensusideal, politiken skulle formas genom att i så stor utsträckning som möjligt söka samförståndslösningar. Någon gång längs vägen från då till nu har alltså detta ideal ändrats, från ett konsensusideal till ett majoritetsstyresideal. Forskningen är dock inte överens om när detta paradigmskifte inträffade.¹

Storkommunsammanslagningen 1952 var det största ingreppet i svensk kommunalpolitik från statsmakterna sedan kommunerna skapades 1862. Den innebar att cirka 2500 landskommuner minskade till cirka 1000. Jag har i min b-uppsats undersökt de lokalpolitiska diskussionerna i de i nuvarande Karlstads kommun ingående kommunerna och deras inställning till de olika kommunsammanslagningar som föreslogs. I b-uppsatsen kom jag fram till att man i stort sett inte var så missnöjd med sammanslagningarna som man tidigare kunnat förledas att tro. Kommunerna i Karlstad ville förvisso helst kvarstå som egna kommuner men de sammanslagningar som till slut gjordes mottogs utan stora protester, utom i ett fall, nämligen den nybildade Nyeds storkommun vilken utgjordes av de förra kommunerna Alster, Nyed och Älvsbacka. Nyed var den klart största av dessa tre på en bit över 4000 invånare, Alster hade cirka 1200 och Älvsbacka runt 600. Orsakerna till missnöjet var flera. Älvsbackas högsta beslutande organ var kommunalstämman, vid vilken alla

¹ Se t.ex Ekström von Essen (2003) sid 361 och Gidlund (1983) sid 71

röstberättigade hade rätt att närvara och rösta och man propagerade ivrigt och i väldigt bestämda ordalag med demokratiska argument för att få kvarstå som egen kommun och man var orolig att få litet eller inget inflytande alls över en blivande storkommun. Nyed ansåg sig ha gjort sitt i och med att man ”tog emot” Älvsbacka och ville inte få med Alster i sin nya kommun, detta speciellt som alstersborna hade Karlstad som kommersiellt och administrativt centrum, snarare än Molkom, som var huvudort i Nyeds kommun.²

Viktigt att notera när det gäller det ovan anförda är att samtliga kommuner, även de andra som behandlades i min b-uppsats (Nor, Segerstad, Väse och Östra Fågelvik) fattade sina beslut i total enighet. Det förekom inga reservationer och heller inga skiljaktiga alternativ från olika grupperingar. Detta i en fråga som rimligen måste ha ansetts vara en av de viktigaste på sin tid. Arbetet med b-uppsatsen visade inte heller på några andra uppenbara frågor där politikerna i kommunalnämnder och -fullmäktige togförde eller visade sig ha olika åsikter. Det brukar av vissa forskare hävdas att socialdemokratins inträde på den politiska scenen medförde att den kommunala beslutsarenan politiserades, vilket inte tycks vara fallet här, samtidigt som andra, t.ex Ulla Ekström von Essen hävdar att denna politisering inte skedde förrän på 1940- och 1950-talen medan hon själv hänvisar till åter andra forskare som hävdar att denna politisering skedde så sent som på 1970-talet.³

Det har också historiskt funnits en skillnad i vad man ansett att kommunalpolitiken ska hantera för frågor. En skillnad har gjorts mellan ”det politiska” och ”det kommunala”, där man sett kommunala diskussioner som stående ovanför eller utanför politiska strider. Även detta har förändrats under årens lopp. I detta sammanhang har Ulla Ekström von Essen fört fram begreppet ”Folkhemmets kommunpolitiks tankekollektiv”. Detta begrepp återkommer jag till nedan men huvudsakligen menar hon med detta begrepp att det under 1940-talet genom information från den socialdemokratiska partiledningen spreds ett tankekollektiv med idén att kommunen och kommunalpolitiken skulle användas till något mer än det som staten ålade kommunerna att göra. Kommunalpolitiken kan inte enbart vara att spara pengar eller att dela ut fattighjälp närmast som allmosor. Den måste vara något mer än så, något framåtsyftande och ”modernt” där målet blev att vara en mönsterkommun med god omsorg om invånarna, bra levnadsstandard för att man hade rätt till det även under svåra livssituationer, goda bostäder och en god och meningsfull fritid. Det kommunala uppdraget skulle vidgas, från ett förvaltande uppdrag till ett förändrande. Ekström von

2 Johansson (2013) passim

3 Ekström von Essen (2003) passim

Essen menar att detta tankekollektiv emanerade från socialdemokratin men att de andra partierna i varierande grad lät som omfattas av tankegodset som tankekollektivet utgjordes av.⁴ Den bild Ulla Ekström von Essen tecknat har främst använt källor från den socialdemokratiska informationsbyrån, vilket var en central enhet inom socialdemokratin. Den behöver därför kompletteras med undersökningar av lokalsamhällen för att se hur olika kommuner i detalj omfattades av tankekollektivet om folkhemmets kommun. Detta är viktigt för att vi ska kunna göra oss en bild av hur folkhemmet växte fram i lokalsamhället och hur olika partiers företrädare ställde sig till tankekollektivet om folkhemmets kommun.

Det har alltså skett en partipolitisering av kommunalpolitiken någon gång men forskningen är inte överens om när denna utveckling inleddes eller var fullt utvecklad. För detta behövs det fallstudier. Eftersom jag menar att de i Nyeds storkommun ingående kommunerna inte var partipolitiserade vid sammanslagningen så är det intressant att undersöka när de blev det efter densamma. Nyeds kommun är vidare en relativt stor landskommun som lämpar sig väl för att studera förändringar i vad man diskuterade inom det kommunala.

1.2 Syfte, teori och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att studera partipolitiseringsen i en värmländsk landskommun för att om möjligt fastställa en tidpunkt för när denna partipolitisering skedde och hur den gick till. Syftet är också att se om och i så fall på vilket sätt politikerna i kommunen omfattades av tankekollektivet folkhemmets kommunideologi.

Det centrala begreppet i uppsatsen är partipolitisering. Det begreppet delar jag in i två delar eller två nivåer. När det gäller partipolitisering så menar jag med det begreppet i denna uppsats huruvida förslag framställs och bifalls eller avslås längs med partilinjer. Därutöver använder jag begreppet politisering som sådan, med vilket jag avser de frågor som det fattades beslut om inom politiken. Drev kommunens politiker politiska frågor eller valde de att enbart ha en förvaltande roll? Ulla Ekström von Essen (se vidare i forskningsläget nedan) har i sin avhandling "Folkhemmets kommun – Socialdemokratiska idéer om lokalsamhället 1939-1952" fört fram begreppet folkhemmets kommunideologi, vilket hon definierar som "en politisk agenda grundad i ett sammanhängande system av värderingar, normer och försanthållanden präglade av en specifik människo- och

4 Ekström von Essen (2003) passim

samhällssyn och till detta system kopplade utvecklingsperspektiv och handlingsstrategier”.⁵ Mer specifikt kommer hon fram till att denna ideologi har en etisk och en rationell del. Den etiska skulle då vara att individen har rätt till en viss levnadsnivå, att samhället ska erbjuda viss service etc och det rationella har med kommunsammanslagningen att göra: man behövde större kommuner för att kunna föra en offensiv socialpolitik t.ex. Hon tar upp ett flertal områden inom vilka kommunen har en roll att fylla för att vara en ”mönsterkommun”, såsom rätten till en trygg ålderdom, rätten till en god bostad, barnens rätt, rätten till hälsa och rätten till en god och meningsfull fritid.⁶ För att vara en del av tankekollektivet om folkhemmets kommun så ska man alltså omfattas av idén att kommunen ska bidra på dessa områden, snarare än att kommunen ska spara pengar och vara så ”snål” som möjligt. Jag menar alltså att det går att göra en skillnad mellan en politiserad kommunpolitik där idéerna om folkhemmets kommun slagit igenom, där man driver olika politiska frågor och en förvaltande kommunpolitik, vars främsta uppgift är att spara pengar och hålla kommunalskatten nere.

Om en kommun är politiserad i meningen att politikerna omfattas av tankekollektivet om Folkhemmets kommun avgörs alltså av om frågor om goda bostäder, god åldringsvård och socialpolitik och kanske framförallt god fritid diskuteras i kommunen och om dessa förslag vinner gehör. I denna uppsats kommer just fritidspolitikerna ligga i fokus, vilket mer diskuteras i avgränsningarna nedan men den huvudsakliga anledningen till detta är att fritidspolitikerna är ett tydligt avgränsat politikområde som statsmakterna inte ålade kommunerna att genomföra någon form av åtgärder inom. Det lämpar sig alltså väl för en undersökning av politikernas egen vilja att driva politik inom ramen för folkhemmets kommun. Det kan naturligtvis också tänkas att en del kommunalpolitiker antar en ståndpunkt motsatt gentemot tankekollektivet, det vill säga att man anser att kommunen ska ha så få utgifter som möjligt för att ha möjligheten att hålla ner kommunalskatten. Detta skulle i så fall vara ett bevis på politiker som inte omfattas av tankekollektivet men samtidigt är det, om dessa politiker leder frågorna till omröstning ett bevis för att kommunpolitikerna var politiserad.

För att bedöma partipolitiseringsinträde blir det också viktigt att titta på beslutsfattandet inom kommunen. Vilka mönster följde det från början och finns det någon utveckling över tid under undersökningsperioden? Man kan tänka sig att man skulle kunna ha gemensamma motioner från

5 Ekström von Essen (2003) sid 15

6 Ekström von Essen (2003) sid 132-160

politiker från olika partier eller gemensamma reservationer eller med en genusaspekt där kvinnor respektive män för gemensam politik eller eventuellt andra indelningar såsom efter ålder.

1.2.1 Teoretiska utgångspunkter

Den här uppsatsen står på två ben. Det är för det första frågeställningarna av mer idéhistorisk karaktär där uppsatsen kretsar kring det av Ulla Ekström von Essen använda och av Ludwik Fleck uppfunna begreppet tankekollektiv.⁷ Hon menar att det fanns ett tankekollektiv om folkhemmets kommun som en expanderande och framåtsyftande enhet som hellre satsade på reformer än som sparade. Det blir därför i uppsatsen viktigt att se om politikerna i Nyeds landskommun omfattades av detta tankekollektiv i praktisk handling. I den teoretiska utgångspunkten ingår också det integrationistiska perspektivet, om kommunpolitiken ansågs höra till en privat eller offentlig sfär och om kommunpolitikerna såg som sin roll att ha kapacitet och kompetens att utföra det statsmakterna ålade dem eller om de såg sig som fria att fatta sina egna beslut, baserat på den tidigare tolkningen av det kommunala självstyret.⁸

Uppsatsens andra ben rör frågorna om den kommunala politiska praktiken och konfliktlinjerna i kommunen. Där utgör Arend Lijpharts teori om majoritets- respektive samförståndsdemokrati en teoretisk bas.⁹ Hans teori innehåller många olika parametrar om hur ett samhälle styrs, mestadels baserat på hans forskning om styrelseskicket i ett 30-tal stater men i denna uppsats använder jag just dessa två begrepp för att tydliggöra om och i så fall vilket håll pendeln svänger åt under tidsperioden. Johan Lantto har anpassat Lijpharts teori, vilken i grunden behandlar staters agerande så att den är applicerbar på mindre enheter, såsom kommuner och Lantto diskuterar i sin avhandling om begreppen konflikt och samförstånd och konstaterar att man med dessa begrepp kan mena två olika saker. Man kan vara i konflikt om sakfrågorna men ändå fatta beslut i samförstånd och vice versa, man kan vara relativt överens i sak men agera i konflikt. Det vill säga begreppet konflikt kan avse åsiktsskillnader eller konfliktbeteende.¹⁰ Begreppen konflikt och samförstånd är centrala i denna del av undersökningen och uppsatsens fokuserar i detta avseende både på att utreda om kommunen var en samförstånds- eller konfliktkommun och vilken sorts konfliktkommun den var om det skulle visa sig att det var en sådan.

7 Ekström von Essen (2003) sid 14ff

8 Ekström von Essen (2003) sid 54ff

9 För en översiktlig beskrivning av Lijpharts teori se t.ex Lantto (2005) sid 4-6 och för en fördjupad beskrivning se Lantto (2005) sid 27-37

10 Lantto (2005) sid 30-31

En annan utgångspunkt för uppsatsen är att utgå från ett aktörsperspektiv, både individuellt och i grupp. Aktörsperspektivet är viktigt för att kunna utreda en annan viktig del av tankekollektivet, nämligen den om det var vissa partier som omfattades av detsamma medan andra inte gjorde det. Vidare så behövs aktörsperspektivet för att undersöka hur olika politiska vapen användes av olika fullmäktige- och kommunalnämndsledamöter. Aktörsperspektivet används alltså inom båda de teoretiska ramarna för uppsatsen.

1.2.2 Frågeställningar

Hur utvecklades det konkreta politiska arbetet inom kommunen vad beträffar olika sätt att hävda det egna partiets förslag och åsikter, till exempel genom motionsskrivande?

Förekommer det politiska strider under perioden? När och i vilka frågor förekommer i så fall dessa?

Går det att fastställa en tidpunkt för när en partipolitiserings kan sägas ha inträffat i Nyeds landskommun och när är den i så fall?

Var Nyeds landskommun exempel på en samförstånds- eller konfliktkommun? Om det var en konfliktkommun: var det i så fall huvudsakligen ett exempel på sakkonflikter eller konfliktbeteende?

Finns det exempel på att partier/politiker drev frågor som kan sägas omfattas av det så kallade tankekollektivet när det gäller fritidspolitiken? I så fall vilka och hur omfattande var detta?

1.3 Forskningsläge

Ulla Ekström von Essen har som nämnts ovan skrivit en avhandling i idéhistoria där hon undersöker de idémässiga grunderna till det hon kallar "Folkhemmets kommun". Den är framförallt fokuserad på Socialdemokratiska Arbetarepartiets roll. Hon har fokuserat både på den nationella nivån och på den lokala och undersökt hur den nationella politiken spreds ut till kommunerna.

Ekström von Essen betonar i sin avhandling mycket starkt den roll som den socialdemokratiska kommunala informationsbyrån, vilken skapades 1939 hade. Den ledde av Adolf Wallentheim, vilken hon anser vara den främsta aktören i spridandet av tankekollektivet "Folkhemmets

kommun”. Socialdemokratin började betona att man måste använda kommunerna för en progressiv politik som inte enbart kunde gå ut på att spara pengar utan kommunalpolitiken skulle användas för att förbättra människors situation och bygga ett bättre och mer solidariskt samhälle. Kommunernas uppgift borde vidgas till att tillse att alla fick det de hade rätt till, till att det skapades socialpolitik, bostadspolitik och fritidspolitik i kommunerna etc. Denna idé om en ny sorts kommun är det som Ulla Ekström von Essen lägger i begreppet folkhemmets kommun.

Hon menar också att även de andra partierna sent om sider, från mitten av 1940-talet och framåt tvingades att omfattas av detta tankekollektiv, även om det fanns skillnader mellan partierna, främst på bostadspolitikens område och i motiveringarna för varför man genomförde ändringarna. Medan socialdemokratin hårt fokuserade på individens rätt till viss levnadsstandard etc så fokuserade t.ex centerpartiet på att man måste använda en progressiv kommunalpolitik för att motverka urbaniseringen och för att inte landsbygdens befolkning skulle ha det sämre än stadsbefolkningen. Hon anser det viktigt att påpeka att centerpartiets kommunalpolitiska program nästan är en avskrift av det socialdemokratiska.¹¹ Högerpartiet fokuserade mer än de andra på att hålla ekonomin i schack och skatteuttaget på en låg nivå.

Ekström Von Essen definierar partipolitiserings som att partierna sökte driva politik baserat på de politiska åsikterna snarare än en samlingspolitik. Tidsmässigt menar hon att partipolitiserings av landskommunerna inleddes under 1940- och 1950-talen, då de andra partierna centralt började propagera för att deras lokal förtroendevalda skulle ”profilera” sig och ”formulera en egen politik”. Hon menar att denna utveckling inletts av socialdemokraterna redan under 1920- och 30-talen men med en tydlig förstärkning under 1940-talet. Ekström von Essens åsikt är att man från 1944 inom socialdemokratin började ”propagera hårt” för att man skulle formulera politiska handlingsprogram medan de andra partierna fick ett trendbrott i och med kommunsammanläggningsdiskussionen från 1946. Hon menar vidare att andra forskare, exempelvis Janeric Gidlund, se vidare nedan, placerat denna tidpunkt så sent som på 1970-talet. Hon placerar alltså denna tidpunkt mycket tidigare än tidigare forskning och hon menar att samlingspolitiken ersattes av tanken att det var ”demokratiskt” att föra fram olika alternativ och gå till omröstning om den eller föra fram dem för väljarna i val.¹²

Utöver Ulla Ekström von Essens avhandling finns det flera andra studier om ämnet för denna

11 Se t.ex Ekström von Essen (2003) sid 371

12 Ekström von Essen (2003) sid 361-363

uppsats. Efter kommunblocksreformen i slutet på 1960-talet och början på 1970-talet tillsattes en statlig utredning som skulle utreda effekterna av denna reform. Gruppen kom att kallas ”Den kommunaldemokratiska forskningsgruppen” och levererade 1983 sin forskningsrapport ”De nya kommunerna. En sammanfattning av den kommunaldemokratiska forskningsgruppens undersökningar”. Den rapporten fokuserar på förändringar mellan 1966 och 1979 års val men den tar också upp trådar bakåt i tiden. Janeric Gidlund, som alltså är en av dem som Ulla Ekström von Essen refererar till skriver t.ex. ”Den allmänna slutsats som kan dras [...] är att det sedan 1966 ägt rum en genomgripande partipolitiserings av kommunerna. Särskilt markant har denna utveckling varit i små och medelstora kommuner, vilka tidigare endast varit obetydligt partipolitiserade”.¹³ Gidlund menar också att de klart mest partipolitiserade områdena är plan- och markfrågor.

Lars Strömberg och Jörgen Westerståhl skriver samma redovisning angående partipolitiserings, kommunalval och kommunalfullmäktige att man i de gamla kommunerna visserligen gått ifrån enhetslistor från 1930-talet och framåt och att partierna i stort sett samtliga kommuner efter 1952 års storkommunreform gick fram med separata listor. De menar dock att de lokala partiorganisationerna inte var verktyg för lokal åsiktsbildning och att kommunala valprogram vanligen inte förelåg. När det gäller fullmäktige menar de att de inte var en area för partipolitiska motsättningar i mitten på 1960-talet. Antalet voteringar var få och antalet skiljaktiga förslag likaså.¹⁴

Patrik Samuelsson har skrivit en c-uppsats vid Karlstads Universitet där han behandlar kommunblocksreformen 1971-1974 där han undersöker om motståndet mot sammanslagningen till Årjängs kommun i västra Värmland kan föras till argument om lokal identitet. Det är en teoretiskt orienterad uppsats som baserar sig på Erik Wångmars teorier om lokal identitet, sockenidentifikation med mera. Samuelsson kommer fram till att det fanns kritik mot sammanslagningen baserat argument grundade i lokal identitet, framförallt ifrån Töcksmarks kommun. Han öppnar dock för andra förklaringar av motståndet som fanns, till exempel om man hade letat efter argument som stöder teorin att motståndet var baserat i ett centralort – periferitänk.¹⁵

Erik Nydahl har skrivit en avhandling med namnet ”I kyrkans tid - Politisk kultur i två ångermanländska landskommuner 1860-1930” där han bland annat tar upp partipolitiseringsen i

13 Gidlund (1983) sid 71

14 Strömberg och Westerståhl (1983 a) sid 287-288

15 Samuelsson (2010) sid 29-30

dessa kommuner. Han undersöker de två kommunerna Ytterlännäs och Stigsjö och kommer fram till att redan vid valet 1919 i Ytterlännäs så var det politisk kamp om valet och att 1920-talet där präglades av partipolitiska strider om bland annat arbetslöshetspolitiken. Nydahl menar att en ”konfrontatorisk” hållning fortsatte in på 1930-talet i Ytterlännäs. I Stigsjö kommun däremot använde man sig av en gemensam samlingslista, det var till och med så att man i valet 1920 lät endast en person gå och rösta och lägga sin röst på samlingslistan, övriga låg på sofflocket. Nydahl ser användandet av samlingslista som ett exempel på ett försök att avpolitiserat lokalpolitiken. Han ser en kontext där de konservativa ville skilja mellan det kommunala och det politiska medan socialdemokratin såg dessa två områden som närstående varandra. Det dröjde i Stigsjö till 1934 innan socialdemokraterna ställde upp med egen lista. Nydahl redovisar efter det ett antal personval som stod mellan företrädare för olika partier men han behandlar inte i någon större grad sakpolitiska diskussioner. Han förefaller tycka att en kommunalfullmäktigeförsamling är partipolitiserad när kandidater från olika partier står mot varandra.¹⁶

Thomas Karlsson har skrivit en b-uppsats vid högskolan i Kristianstad med titeln ”Den nya kommunindelningen 1952 – skapandet av Karup kommun.” I den undersöker han bland annat hur politiken i kommunen efter kommunsammanslagningen tedde sig och kommer fram till att det var en ständig dragkamp mellan två av de ingående delkommunerna; Skummeslöv och Östra Karup, medan de politiker som företrädde den tredje delkommunen Hasslöv varierade mellan att hålla med de två övriga. Karlsson redovisar också en skolkonflikt där tydliga geografiska motsättningar visar sig, om en delkommun fick en ny skola så skulle även den andra ha det och så vidare.¹⁷

Den tidigare forskningen runt partipolitisering och konflikt/samförstånd inom kommunalpolitiken är alltså inte överens om när en partipolitisering kan anses ha inträtt, det varierar från Nydahls åsikt att hans två undersökta kommuner partipolitiserades på 1920- respektive 1930-talet, till den kommunaldemokratiska forskningsgruppen som huvudsakligen anser att de små och medelstora kommunerna inte var partipolitiserade ens vid kommunblocksreformen omkring 1970.

Det är alltså av vikt att göra fallstudier där man undersöker enskilda kommuner och hur politiseringen skedde där. Personligen har jag alltså inte sett några tecken på en partipolitisering

16 Nydahl (2010) sid 190ff, 250ff

17 Karlsson (2004) sid 8, 11

under 1940-talet i de kommuner jag tidigare undersökt.¹⁸ Vidare behöver Ulla Ekström von Essens bild av hur tankekollektivet folkhemmets kommun omfamnades av de olika kommunerna studeras mer i detalj.

1.4 Avgränsningar

Tidsmässigt behandlar uppsatsen perioden 1950-1962. Dessa ramar är valda utifrån att 1950 så genomfördes första valet till de nya storkommunerna. Mandatperioden var 4 år så för att följa tre fulla mandatperioder så sträcker sig undersökningen till 1962.

När det gäller avgränsningen av politiska organ så fokuseras min undersökning på kommunalfullmäktige och kommunalnämnden, detta eftersom det är fullmäktige som utser nämnder och styrelser och det är till fullmäktige som man ställer motioner. Ett alternativ skulle vara att undersöka även facknämnder och då kanske främst sociala sådana, såsom fattigvårdsnämnd och hemhjälpnämnd med flera. Det finns två problem med detta, vilket har gjort att jag valt att inte undersöka dessa. För det första skulle det medföra att empirin för uppsatsen blir såpass omfattande att det är svårt att klara av att genomföra en sådan undersökning på C-nivå och för det andra så omfattas de sociala nämnderna av 70 års socialsekretess. Det går alltså inte att genomföra en undersökning för att nå fram till det syfte som uppsatsen har med hjälp av de sociala nämnderna. När det gäller en av de stora konfliktfrågorna inom kommunen så var dock skolstyrelsen central för hanteringen av frågan, därför har även skolstyrelsens protokoll undersökts, dock enbart för att kasta ljus över den konflikten.

Politiskt är den del av undersökningen som handlar om folkhemmets kommun avgränsad till att behandla fritidspolitiken inom Nyeds kommun. Detta val är gjort utifrån två aspekter, för det första att fritidspolitiken är ett område som inte regleras av statsmakterna och det utgör därför ett bra exempel på ett område där kommunpolitikernas egna visioner och viljor kan komma fram. För det andra så är även detta val gjort för att begränsa källmaterialet så att det blir möjligt att genomföra undersökningen inom ramen för den tid som finns avsatt för en C-uppsats.

Geografiskt är uppsatsen avgränsad till att behandla Nyeds landskommun. Det finns flera orsaker att jag valt denna kommun. Dels behöver mängden arkivmaterial begränsas, varför jag tycker det är

¹⁸ Johansson (2013) passim

rimligt att undersöka endast en kommun. Dels är Nyeds landskommun sammansatt av tre olika tidigare kommuner: en liten jordbrukskommun (Alster), en större kommun (Nyed) och en mycket liten mer socialdemokratiskt präglad kommun (Älvsbacka). Ytterligare en anledning att undersöka Nyeds landskommun är Ekström von Essens fokusering på socialdemokratin. Nyed hade en jämn ställning mellan socialdemokratin och de borgerliga, oftast med någon övervikt för de borgerliga. Därför är det intressant att titta på hur socialdemokratin och de andra partierna där manifesterade sin syn på folkhemmets kommuns tankekollektiv och på de olika konfliktlinjer som uppstod i Nyeds kommun.

1.5 Källor och material

Mina främsta källor kommer vara protokollen från kommunalfullmäktige och kommunalnämnd . Fr.o.m 1954 finns handlingar som tillsänts dessa organ sparade i en särskild serie, även denna har använts. Protokollen är maskinskrivna beslutsprotokoll med röstsiffror vid voteringar finns angivna. Från och med cirka 1954 är voteringarna utskrivna i fulltext så man kan se exakt hur en viss ledamot röstade i olika frågor. När det förekommit reservationer så är det olika om reservationerna bifogats protokollen eller om de endast står med som en referens i själva protokollet; ”XX lämnade in reservation mot beslutet i denna fråga”.

Utöver kommunala protokoll så har inom ramen för denna undersökning en intervju genomförts med före detta lokalpolitikern Sven Bjureld (c). Han valdes in i kommunalfullmäktige 1958 och informationen från intervjun används i denna uppsats för att komplettera bilden som protokollen ger. Intervjun genomfördes 24 april 2014 på plats i Bjurelds bostad och spelades in via dator. Intervjun, som har karaktären av ett informellt samtal är cirka en timma och 29 minuter lång.

1.5.1 Källkritiska problem

När det gäller protokollen så är det viktigt att komma ihåg att de kan bara återge en viss del av historien. Det kan till exempel tänkas att det under de tidigare åren i undersökningen, då voteringslistor inte återges finns viss risk att fler frågor än protokollen redovisar varit föremål för omröstningar. Det faktum att protokollen är beslutsprotokoll gör också att man vid studiet av desamma riskerar att övertolka till exempel enighet runt ett visst beslut. Om man exempelvis har en konsensustradition och en enskild politiker vet att han eller hon inte kommer kunna vinna en

omröstning så drar man inte frågan till votering alls, trots att man måhända framfört andra åsikter i diskussionen, åsikter som gått förlorade för eftervärlden. Dessa risker menar jag inte påfallande påverkar undersökningens resultat i så mån att det blir otillförlitligt. Källorna är representativa för undersökningsområdet och följer en viss logik som är vanlig för denna typ av källor. Man har skrivit ut omröstningar och avvikande meningar i så stor grad att det är rimligt att utgå från att den stora majoriteten av sådana är redovisade i protokollen. När det gäller risken att någon framfört avvikande åsikter utan att dessa har tagits till protokollet så finns den naturligtvis. Det finns dock såpass många avvikande åsikter från en enstaka ledamot i olika ärenden redovisade att det förefaller mindre troligt att någon av ledamöterna inte skulle våga meddela avvikande mening i en fråga som var viktig för denne.

Om man ska genomföra intervjuer inom ramen för ett vetenskapligt forskningsprojekt gäller det att vara medveten om de källkritiska problem en intervju erbjuder. I detta specifika fall har det gått 50-60 år sedan de händelser som uppsatsen handlar om vilket gör att minnesbilder kan både ha bleknat och förändrats under årens gång. Det kan vara svårt att minnas om en specifik händelse ägde rum 1959 eller 1965 t.ex. Rent generellt finns dessutom risken att ett intervjuobjekt kan ha motiv för att förändra, förbättra eller förvanska sanningen. Källkritiskt brister det alltså dels i närheten mellan de händelser som undersökningen handlar om och intervjutillfället dels finns risken att källan är tendentiös.

Ytterligare en risk med intervjuer är den att den som genomför intervjun ofta inte är expert på intervjuteknik. Man riskerar att ställa ledande frågor eller att missa viktig information därför att man undermedvetet förväntar sig vissa svar. I denna undersökning har intervjumetoden därför använts för att komplettera undersökningsresultaten som framkommit via de skriftliga källorna, snarare än att de utgjort basen för densamma.

1.6 Metod och begrepp

Uppsatsen utgörs av en fallstudie av Nyeds landskommun 1950-1962, där främst en kvantitativ metod har använts. Protokoll från fullmäktige och kommunalnämnden har studerats och däri förekommande motioner har belysts och kategoriserats. Dessa kategorier visar, vilka ämnen som det motionerades om, vilka som motionerade, vilka som röstade för eller emot och i en del fall hur argumentationen gick. Vidare undersöks de frågor som togs upp i fullmäktige och kommunalnämnd

för att finna exempel på frågor som visar på en omfattning av tankekollektivet folkhemmets kommunideologi. Utöver studiet av motioner har ur samtliga protokoll från kommunalfullmäktige och kommunalnämnd under tidsperioden sökts ut omröstningar och reservationer. Dessa har sedan normaliserats i en sql-databas mot vilken det har varit möjligt att ställa frågor för att tydliggöra aktörsperspektivet och vilka frågor som var stridaktiga.

Ett metodproblem är att det i vissa fall varit svårt att veta vilka partier olika politiker representerade. Valen till kommunalfullmäktige redovisas med protokoll från länsstyrelsen i protokollsböckerna och där anges partibeteckning. Åtminstone 1950 användes dock samlingslista för de som idag kallas ”borgerliga”, de gick fram under beteckningen ”Fram till val”. Här har en generalisering gjorts. Om en partibeteckning på en viss politiker vid något tillfälle funnits så utgår jag från att han/hon inte bytt parti under undersökningstiden utan haft den tillhörigheten hela tiden. Inga bevis på motsatsen har återfunnits i det material som uppsatsen bygger på.

Kommunalnämnden har i stor grad valts utifrån ledamöter i fullmäktige men minst ett par undantag finns. I protokollen över valen till kommunala styrelser och nämnder har man i Nyeds kommun skrivit dessa i två kolumner, ordinarie till vänster och dess personliga ersättare till höger. I de fall där den valda personen inte suttit i kommunalfullmäktige har det på detta sätt gått att dra en slutsats om vilket parti vederbörande tillhörde. Detta har dock bara varit nödvändigt i något enstaka fall. Partibeteckningarna har samtliga hämtats från Nyeds kommunalfullmäktiges protokollserie AI:1-2 och Nyeds kommunalnämnds dito AI:1-2.

Ett annat metodproblem grundar sig i avgränsningen av källor. Denna undersökning fokuserar på kommunalnämndens och kommunalfullmäktiges arbete. Det är mycket möjligt att konfliktnivån var en annan i andra nämnder. Den här uppsatsen är dock avgränsad till kommunalfullmäktige och kommunalnämnd, varför resultatet av undersökningen måste kunna ses som korrekt och tillförlitligt utifrån de avgränsningar som gjorts.

Utöver de begrepp som framförts i inledningen av denna uppsats bytte bondeförbundet namn till centerpartiet under perioden. Jag har valt att konsekvent i denna uppsats använda begreppet centerpartiet, centerpartist etc även för tiden då partiet hette bondeförbundet.

2 Undersökningen

2.1 Om uppsatsens vidare disposition

Undersökningsdelen av uppsatsen är uppdelad i några olika avsnitt. Först följer ett kort kapitel med bakgrund om Nyeds landskommun. Därefter följer en genomgång av de motioner som framlades för fullmäktige under undersökningsperioden, följt av en detaljerad genomgång av de olika omröstningar som ägde rum innan uppsatsen avslutas med slutsatser och sammanfattning.

Kapitlet om motionerna används för att besvara båda delarna av syftet med uppsatsen, medan kapitlet om omröstningar och konflikter främst används för att belysa frågor om konflikt snarare än folkhemmets kommunideologi.

2.2 Något om Nyeds landskommun och dess politiker

Nyeds landskommun bildades alltså 1952 när de före detta kommunerna Alster, Nyed och Älvsbacka slogs samman. Det geografiska område som kommunen utgjorde är de nordöstra delarna av nuvarande Karlstads kommun. Vid årsskiftet 1950/1951 hade man 6132 invånare, fördelat på Alster 1288, Nyed 4229 och Älvsbacka 629 invånare.¹⁹ Den sista december 1961 hade folkmängden sjunkit till 5750 personer, fördelat på 1203, 4019 och 528 personer. Som jämförelse kan nämnas att Karlstad stad under samma period ökade sin befolkning från 35651 personer till 43572 personer.²⁰ Relativt sin granne i söder tappade landskommunen alltså befolkningsunderlag men det var likväl en relativt stor landskommun. Medelfolkmängden i kommunerna 1 januari 1952 var cirka 4100 invånare.²¹

Politiskt hade under hela mandatperioden det vi idag skulle kalla de ”borgerliga” majoritet i fullmäktige. Under de tre mandatperioderna fördelades de 40 mandaten enligt tabell ett på följande sida.

19 Statistiska Centralbyrån, ”Sveriges Officiella Statistik Folkmängden och dess förändringar, Folkmängden inom administrativa områden 31 december 1950” [http://www.scb.se/H/SOS%201911-/Befolkningsstatistik/Folk%C3%A4ngden%20inom%20administrativa%20omr%C3%A5den%20\(SOS\)%201910-1961/Folk%C3%A4ngden-inom-administrativa-omr%C3%A5den-1950.pdf](http://www.scb.se/H/SOS%201911-/Befolkningsstatistik/Folk%C3%A4ngden%20inom%20administrativa%20omr%C3%A5den%20(SOS)%201910-1961/Folk%C3%A4ngden-inom-administrativa-omr%C3%A5den-1950.pdf)

20 Statistiska Centralbyrån, ”Sveriges Officiella Statistik Folkmängden och dess förändringar, Folkmängden inom administrativa områden 31 december 1961” [http://www.scb.se/H/SOS%201911-/Befolkningsstatistik/Folk%C3%A4ngden%20inom%20administrativa%20omr%C3%A5den%20\(SOS\)%201910-1961/Folk%C3%A4ngden-inom-administrativa-omr%C3%A5den-1961.pdf](http://www.scb.se/H/SOS%201911-/Befolkningsstatistik/Folk%C3%A4ngden%20inom%20administrativa%20omr%C3%A5den%20(SOS)%201910-1961/Folk%C3%A4ngden-inom-administrativa-omr%C3%A5den-1961.pdf)

21 Strömberg och Westerståhl (1983 b) sid 19

Tabell 1: mandat fördelade per parti i Nyeds landskommun 1951-1962

År	Socialdemokraterna	Kommunisterna	Fram till val	Högerpartiet	Folkpartiet	Centerpartiet
1951-1954	18		22			
1955-1958	18	1		5	6	10
1959-1962	18	1		5	5	11

Källa: Nyeds kommun, Nyeds kommunalfullmäktige AI:1-2 och Nyeds kommunalnämnd AII:5 1958-1959

Trots att mandatfördelningen var som den var så var det ändå socialdemokrater som valdes till de viktigaste posterna, kommunalnämndens ordförande respektive ordförande i kommunalfullmäktige. Allan Grönqvist, född 1910 valdes till ordförande i kommunalnämnden, motsvarande vår tids ordförande i kommunstyrelsen och behöll den posten ända till han avled sommaren 1959 efter en tids sjukdom.²² Grönqvist var också ordförande i den lokala idrottsföreningen IF Nyedshov i Molkom²³ och dessutom ledamot av Riksdagens första kammare 1954-1957.²⁴ Då han avled ersattes han av centerpartiets starke man vid den här tiden, Gustav Tågmark, vilken därtills varit vice ordförande. Något fyllnadsval till kommunalnämnden efter Grönqvist gjordes ej. Tågmark valdes senare till ordförande i kommunalnämnden för den efterföljande mandatperioden.²⁵

Ordförande i kommunalfullmäktige var under största delen av undersökningsperioden socialdemokraten Valdemar Larsson. Född 1891 var han en av de äldre ledamöterna i fullmäktige och han satt på sin post i stort sett fram till sin död nyårsdagen 1961, varefter han ersattes på posten av socialdemokraten Henry Eriksson.²⁶

2.3 Motioner

Under undersökningsperioden lämnades det in 12 motioner till kommunalfullmäktige och kommunalnämnden. En trettonde motion lämnades in i januari 1963 och jag har valt att ta med även denna motion i undersökningen trots att den faller utanför tidsramarna för uppsatsen därför att den bidrar med viktiga perspektiv för resultatet, vilket jag ska återkomma till. Motionerna nämns första gången i något av de två organens protokoll och det förefaller inte ha varit standardiserat var de först skulle behandlas. Samtliga har dock därefter fått den sedvanliga behandlingen att kommunalnämnden bereder frågan och kommunalfullmäktige fattar beslut. Motionerna behandlas

22 Protokoll, AI:1-2 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv. Födelseuppgiften är hämtad från Sveriges släktforskarförbunds CD "Sveriges Dödbok 4, 1947-2006".

23 Värmlands Folkblad 1959-06-27

24 Wikipedia, http://sv.wikipedia.org/wiki/V%C3%A4rmlands_l%C3%A4ns_valkrets#1950-1957

25 Protokoll 1959-12-18, §114, AI:2 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

26 Protokoll 1960-12-22, §120, AI:2 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

ingående i kapitel 2.3.1 men inledningsvis ges en statistisk bild av motionernas fördelning.

Som nämndes inledningsvis så ingavs det tolv motioner under perioden. Med avseende på år fördelas de enligt tabell två nedan.

Tabell 2: Totalt antal motioner inlämnade i Nyeds kommun 1952-1962

År	Antal motioner
1952	1
1953	3
1955	1
1959	2
1961	4
1962	1

Källa: Nyeds Kommun, Nyeds kommun kommunalfullmäktige AI:1-2, Nyeds kommun kommunalnämnd AI:1-2

Det är alltså ett förhållandevis litet antal motioner som lämnats in under perioden över huvud taget. Under hela perioden finns det ett antal år som helt saknar motioner; 1954, 1956-1958 och 1960. Det finns också utspritt över hela perioden år med enbart en motion inlämnad och vidare så är de två åren med flest motioner utspridda i början och slutet av perioden. Med andra ord går det inte att se någon trend i användandet av motionsskrivande som politiskt verktyg under perioden.

2.3.1 Vad handlade de olika motionerna om?

Nedan kommer samtliga motioner under perioden, plus en som lämnades in precis efter undersökningsperioden att behandlas. Först görs en genomgång av vad de olika motionerna handlade om, vilka som skrev dem etc. Efter det görs en sammanfattande diskussion av dem och hur de kan tolkas mot bakgrund av uppsatsens syfte.

Motion nummer ett, behandlad i oktober 1952 var författad av ”ordförandena i Nyeds kommunalnämnd, skolstyrelse, fattigvårdsstyrelse och pensionsnämnd”.²⁷ Ordförande i kommunalnämnden var socialdemokrat och ordförande i fattigvårdsstyrelsen var centerpartist. De övriga är inte klarlagt vilka de var eller vilka partier de representerade. Det var dock alltså en tvärpolitisk grupp bakom motionen. Ämnet för den var att få en förbättrad postgång i tre hemman i kommunen, nämligen Östra Hult, Västra Hult och Östra Laskerud. Kommunalfullmäktige ställde

²⁷ Protokoll 1952-10-26, § 108, AI:1 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

sig enhälligt bakom motionen.

Motion nummer två, från oktober 1953 behandlar kommunens fastighetsförvaltning. Problemet som motionärerna uppfattat är att arbetet med att bereda olika former av byggnadsärenden blivit alltmer betungande för kommunens förvaltningsorgan och att de beslut som fattas baseras på ett bristfälligt underlag framförallt med avseende på ekonomin. Man motionerar därför om införande av en byggnadskommitté som ska bereda dessa ärenden så att man kan ta mer kompletta beslut och så att igångsättandet av olika byggnationer kan planeras utifrån t.ex arbetsmarknadsmässiga hänsyn. Motionen var författad av fyra personer, vilka företrädde socialdemokraterna, folkpartiet, högerpartiet och ”fram till val”, vilket alltså var en borgerlig valkonstellation vid valet till kommunalfullmäktige 1951-1955.²⁸ Vilka individuella partier alla unika individer tillhörde inom denna valkonstellation har inte gått att utreda i samtliga fall. Motionen var dock alltså även denna tvärpolitisk och den antogs enhälligt av fullmäktige.²⁹

Motion nummer tre, från december 1953 handlar om ”Ny idrottsanläggning i Molkom” och är skriven av fyra socialdemokrater. Den är intressant bland annat därför att den handlar precis om sådana frågor som omfattas av tankekollektivet om folkhemmets kommun. Man tar upp argument som att idrottsrörelsen är Sveriges största folkrörelse, idrottens fostrande verkan på ungdomen och det faktum att det vid motionens skrivande fanns 1120 idrottsanläggningar i landet, men ingen i Molkom. De fyra huvudpunkter man för fram är dock dessa:

1. Generalplanen för Molkoms municipalsamhälle är så pass klar att man nu kan se framför sig var en idrottsanläggning skulle kunna ligga.
2. Molkom är ett skolcentrum med 500-600 elever som har gymnastik och idrott på schemat.
3. Det man kallar ”Trivselsynpunkter” och man menar att en idrottsanläggning skulle ha ”attraktionskraft” och kunna locka en del ungdomar att stanna kvar på hemorten.
4. Idrotten har en karaktärsdanande kraft och bör stödjas. Den ger goda karaktärer men man måste också vara vaken för att idrotten kan ha en mörk sida och ”leda in på villospår”.³⁰

28 Protokoll 1953-10-02, § 218, AI:1 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

29 Protokoll 1953-10-30, § 100, AI:1 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

30 Protokoll 1953-12-28, § 116, AI:1 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

Idrottsplatsmotionen remitterades av kommunalnämnden till Skolstyrelsen i januari 1954.³¹ De återkom i mars 1954 till kommunalnämnden med sitt förslag att planlägga för en ny skola i Molkom och samtidigt avsätta 6000 för att ta fram en skiss för en ny idrottsanläggning.³² Den 15 april 1954 beslutade ett enhälligt kommunalfullmäktige att bifalla förslaget.³³

Samma datum som motionen om idrottsanläggning lämnades till kommunalfullmäktige så behandlade man även en annan motion, nämligen om byggandet av en Lekplats i Lindfors. Denna motion var skriven av tre socialdemokrater. Frågan remitterades till kommunalnämnden som skickade den vidare till byggnadskommittéer 17 maj 1954 men återkommer inte till kommunalfullmäktige efter det.³⁴

I december 1955 författade åtta socialdemokrater en motion om höjda kommunala bostadstillägg för pensionärer.³⁵ När motionen kommer till kommunalnämnden så uppdrar man åt ”förutvarande utredningskommittén” att utreda frågan. Den kommittén bestod av fyra personer som representerade olika partier.³⁶ Utredningskommittén kom fram till att en ökning av de kommunala bostadstilläggen för pensionärer skulle kosta kommunen ungefär 15 000 i ökade utgifter per år och kommunalnämnden föreslog att motionen skulle bifallas³⁷, vilket också blir kommunalfullmäktiges enhälliga beslut.³⁸

Den 4 december 1959 lämnas en motion författad av sex socialdemokrater angående skapandet av en kommunal yrkesskola i Nyed. Motionärerna menade att den ”livliga metallindustrin” i Molkom och Blombacka gjorde behovet stort av utbildad arbetskraft.³⁹ Motionen remitterades av kommunalnämnden till skolstyrelsen för utredning.⁴⁰ Inte heller denna motion återkommer till kommunalnämnden eller kommunalfullmäktige under undersökningsperioden.

31 Protokoll 1954-01-18, § 4, AI:1 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

32 Protokoll 1954-03-15, § 77, AI:1 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

33 Protokoll 1954-04-15, § 46, AI:1 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

34 Protokoll 1954-05-17, § 119, AI:1 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

35 Protokoll 1955-12-05, § 46, AI:1 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

36 Protokoll 1955-12-05, § 349, AI:1 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

37 Protokoll 1956-02-06, § 9, AI:1 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

38 Protokoll 1956-02-24, § 16, AI:1 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

39 Protokoll 1959-12-04, § 88, AI:2 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

40 Protokoll 1959-12-10, § 358, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

Samma datum lämnas det in ytterligare en motion, formellt skriven av en enskild motionär, nämligen Gunnar Tågmark, centerpartiet. Den tillkom dock efter ett möte mellan socialdemokraterna, centerpartiet, högerpartiet och folkpartiet, vid vilket möte det uppdrogs åt Tågmark att skriva en motion om inrättandet av en idrottskommitté inom Nyeds kommun. Motionen, som alltså var tillkommen på initiativ av samtliga partier i fullmäktige förutom kommunisterna syftade till att inrätta en kommitté med syfte att ”sätta sig in i och följa den livliga idrottsverksamhet, som utövas inom kommunen”. Syftet skulle också vara att hålla god kontakt med idrottsföreningarna och att förbereda beslut om tilldelning av kommunala bidrag till idrottsföreningarna, så att dessa fördelades på rättvisast möjliga sätt.⁴¹ Motionen behandlades i kommunalnämnden, vilka enhälligt föreslog bifall.⁴² I april 1960 ansåg kommunalnämnden det vara lämpligt att kalla till ett möte dit man skulle bjuda in representanter för samtliga inom kommunen verksamma och till riks-idrottsförbundet ansluta föreningar för att diskutera frågan tillsammans med kommunalnämnden.⁴³ I november samma år rapporteras att mötet ägt rum och man lägger ett förslag på hur idrottsstyrelsen ska väljas samt vad dess uppdrag är. Vidare beslutade man tillsätta en interimsstyrelse för att förbereda vilande bidragsansökningar intill dess kommunalfullmäktige kunde fatta sitt beslut.⁴⁴ Fullmäktige biföll enhälligt förslaget i december 1962.⁴⁵

Den åttonde motionen, inlämnad i juni 1961 var skriven av två socialdemokrater och uttryckte utöver glädjen över att kommunen nu skulle få sin första idrottshall önskemålet att den planerade idrottshallen i Molkom skulle utökas i storlek så att man där kunde spela handboll och tennis. Trots att statsbidrag inte skulle kunna komma att påräknas för den utökningen så föreslår man att hallen planeras med dessa större mått.⁴⁶ Kommunalnämnden föreslog fullmäktige att bifalla motionen och fullmäktige beslutade så den 30 juni 1961.⁴⁷ Slutligen svar på motionen kom dock så sent som i januari 1963, vid vilket kommunalfullmäktigesammanträde man enhälligt beslutade att bygga idrottshallen ännu något större.⁴⁸

Motion nummer nio's ämne var oron över poststationen i Ulvsby i södra delarna av kommunen, det som tillhörde gamla Alsters kommun. Inlämnad till fullmäktige i oktober 1961 omnämns den i

41 Protokoll 1959-12-04, § 89, AI:2 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

42 Protokoll 1959-12-10, § 359, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

43 Protokoll 1960-04-07, § 100, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

44 Protokoll 1960-11-10, § 313, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

45 Protokoll 1962-12-22, § 102, AI:2 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

46 Protokoll 1961-06-16, § 155, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

47 Protokoll 1961-06-30, § 46, AI:2 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

48 Protokoll 1963-01-30, § 15, AI:2 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

protokollet som undertecknad av ”fullmäktigeledamöter från Alster” och som sådan var den undertecknad av åtta personer, två var från socialdemokraterna, folkpartiet, högerpartiet och centerpartiet. Motionärerna var oroliga över rykten som uppstått om att poststationen skulle komma att läggas ned på grund av bristfälliga lokaler bland annat och önskade en allsidig utredning för att kunna behålla poststationen på orten.⁴⁹ Motionen överlämnades till kommunalnämnden för utredning, vilka i sin tur remitterade frågan till byggnadskommittéer och till ”kommunalnämndsledamöterna från alsterdelen” för utredning.⁵⁰ 25 januari 1962 rapporterar man i kommunalnämnden att man diskuterat frågan med postverket och att de är intresserade av existensen av ett postkontor i Ulvsby.⁵¹ I april 1962 är frågan åter i kommunalnämnden då det handlar om att försälja två tomter till Torsten Mossberg i Ulvsby för inrättande av postlokal. Här uppstod en mindre kontrovers runt hur mycket Mossberg skulle betala, för en eller två tomter bland annat.⁵²

Motion nummer tio, skriven av en enstaka socialdemokrat i december 1961 grundade sig i att det skulle byggas en ny landsväg genom kommunen och att det då fanns en ökad osäkerhet för fotgängarna och cyklisterna. Han motionerade därför om att fullmäktige skulle uppvakta vägförvaltningen så att det byggs en gångtunnel under vägen. Motionen bifölls av ett enhälligt fullmäktige den 29 december 1961.⁵³ Efter detta uppvaktades vägförvaltningen i Karlstad av kommunalnämnden, vilket avrapporterades i januari 1962.⁵⁴

Den elfte motionen var skriven av den ende kommunisten i kommunalfullmäktige och lämnades in på samma sammanträde som motion nummer tio bifölls på. Motionären pekade på de studiebidrag som fanns i kommunen och ville att man skulle utreda möjligheterna att införa studiebidrag till ungdomar från Nyed som studerar på annan ort och att dessa bidrag skall kunna utgå även för högre utbildning, främst dock syftande till att ungdomen ska kunna uppfylla de behov arbetsmarknaden ställer på dem.⁵⁵ Kommunalnämnden, som behandlat frågan i juni 1962 hade vidtagit en relativt omfattande undersökning av hur bidragssystemet fungerade i andra värmlandskommuner och man hade kommit fram till att Nyeds kommuns studiebidrag utgått i ungefär samma utsträckning som

49 Protokoll 1961-10-27, § 50, AI:2 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

50 Protokoll 1961-11-23, § 250, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

51 Protokoll 1962-01-25, § 14, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

52 Protokoll 1962-04-04, § 81, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

53 Protokoll 1961-12-04, § 262, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv och Protokoll 1961-12-29, § 75, AI:2 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

54 Protokoll 1962-01-25, § 13, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

55 Protokoll 1961-12-29, § 75, AI:2 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

andra kommuners men att man i Nyed begränsat det till yrkes- och folkhögskolestudier eller motsvarande. Man föreslår därför att det i framtiden fortfarande ska utgå behovsprövade studiebidrag men att man skall kunna få dessa även för andra studier än de ovan nämnda.⁵⁶ Detta blir också kommunalfullmäktiges enhälliga beslut.⁵⁷

Motion nummer tolv är extra intressant och det ur flera perspektiv som jag ska återkomma till men framförallt är det den första motion som är undertecknad av en fullmäktige-grupp. I motionen är det till och med utskrivet ”Socialdemokratiska fullmäktige-gruppen” följt av ledamöternas namn.

Motionen som lämnades in i mars 1962 gällde införandet av generella kommunala bostadssubventioner. Det är den absolut längsta motionen som lämnades in, 2,5 protokollssida. Problemet som motionen tar upp är att kommunen minskat i invånarantal. Man pekar på att det gäller samtliga tre områden, Nyed, Älvsbacka och Alster men att tätorten Molkom sugit upp en del av det, dock utan att kunna häva befolkningsminskningen. Detta trots att Molkoms industriområde växt i en aldrig tidigare sedd skala. En stor anledning till bekymret anser den socialdemokratiska fullmäktige-gruppen komma från det faktumet att de södra kommundelarna ligger så nära Karlstad och att Molkom i de områdena inte kan konkurrera med Karlstads attraktionskraft. Motionärerna påpekar att det är en utredning om ny kommunindelning igång men att man inte kan vänta på den utan måste göra någonting intill den är klar för att säkerställa kommunens attraktionskraft. Det vapen man vill använda för att bryta problemet med befolkningsminskningen är byggnadsplane- och bostadspolitik. Man anser att det finns många områden, framförallt inom de södra kommundelarna som skulle vara intressanta både för industri, men framförallt för bostadsområden, speciellt som vägar med mera vid tiden börjat bli så bra att det blir attraktivt för en del att bo i den lantliga miljön men kunna arbeta i Karlstad. Problemet är att det är en stor investering för kommunen att planlägga och färdigställa ett område för byggnation, t.ex. vad gäller vatten och avlopp. Motionärerna önskar därför minska tiden från iordningställande av ett område tills det kan vara bebyggt. Här anser man att ”kostnadsfrågan för egnahemsbyggare” måste beaktas och man vet att man har konkurrens från Karlstads stad, Hammarö köping, Grava och Stora Kils landskommuner.

Motionärerna pekar på det faktum att flera av dessa konkurrenter har kommunala bostadssubventioner som är mer generösa än vad Nyeds kommun är och man föreslår följande

56 Protokoll 1962-06-04, § 146, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

57 Protokoll 1962-06-29, § 50, AI:2 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

ändringar:

- Kommunens bostadssubventioner för nybyggnation måste utsträckas till andra än i kommunen mantalsskrivna.
- Kommunens bostadssubventioner bör framöver vara generella, inte behovsprövade och man föreslår ett bidrag på 3000 kr.
- Dessutom pekar man på att Nyeds kommun sätter ett högre markpris vid försäljning av tomtmark medan omkringliggande kommuner ofta sätter ett mycket lägre pris, inte avsett att täcka den reella kostnaden, vilket också utgör en dold subvention.⁵⁸

När motionen behandlades i kommunalnämnden så specificerade först motionärerna att de föreslagna 3000 var det minsta belopp de kunde tänka sig. Ledamöterna som närvarade från de andra partierna i nämnden (centerpartiet och folkpartiet) höll med om behovet av generella bostadssubventioner för att få fart på bostadsbyggandet men man ansåg att 3000 var för högt. En folkpartist lade därför förslag om 2000 kr i generella subventioner plus att man skulle ha kvar en möjlighet till behovsprövning därutöver. Vid den påföljande omröstningen röstade de fem socialdemokraterna ja för 3000 och de tre centerpartisterna och de två folkpartisterna nej för 2000 plus behovsprövning. Ordförande i kommunalnämnden vid den här tiden var Gustav Tågmark, centerpartiet och han fällde avgörandet med sin utslagsröst för 2000 plus behovsprövning som förslag till fullmäktige.⁵⁹

En diskussion runt sakfrågan om bebyggelse i södra kommundelarna fördes också på kommunalnämnden två gånger i maj 1962. Det rörde sig då om inledande diskussioner som förts med Karlstads stad för att inte göra något i strid med varandra. Man noterade den kommande kommunsammanslagningen men menade också att det fanns möjligheter till en stor utbyggnad i alsterdelen, vilket skulle ge kommunen möjlighet till en stor befolkningsökning.

Kommunalnämnden förde också på tal möjligheten att en sådan befolkningsökning skulle kunna möjliggöra att kommunen fick fortleva. En vecka senare, när den bordlagda frågan åter tas upp är man ännu tydligare med att man ser risker för att kommunen kommer att splittras upp och att en utbyggnad i Alster skulle ge många attraktiva bostadsområden.⁶⁰

58 Protokoll 1962-03-09, § 3, AI:2 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

59 Protokoll 1962-04-04, § 82, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

60 Protokoll 1962-05-03, § 123 och Protokoll 1962-05-09, § 129, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

Frågan kom åter för beslut till fullmäktige i maj 1962. I överläggningen yrkades bifall till både majoritets- och minoritetsförslaget från kommunalnämnden och Gustav Nilsson (c) yrkade bifall till sitt tilläggsförslag att man skulle utge generella bidrag även till ombyggnation av äldre bebyggelse. Detta förslag återremitterades till kommunalnämnden för utredning. I huvudfrågan blev det votering där samtliga 18 socialdemokrater, fullmäktiges ende kommunist och tre högerpartister röstade för 3000 kronor medan samtliga centerpartister, folkpartister och fyra högerpartister röstade för 2000 plus behovsprövning. Kommunalfullmäktige beslutade alltså i enlighet med kommunalnämndens minoritetsförslag, det som var grundförslaget i motionen. Hade de tre högerpartisterna röstat på förslaget om 2000 så hade det blivit kommunalnämndens beslut men man kan i denna fråga ändå se tydliga partilinjer där ”vänstern” röstade för det ena förslaget och ”borgerligheten” för det andra.⁶¹

När det gäller Gustav Nilssons tilläggsförslag om bidrag även till ombyggnation så behandlades frågan i kommunalnämnden i en första gång 4 juni 1962 då inte mindre än tre olika förslag framlades. Henry Eriksson, (s) föreslog att man skulle tillsätta en utredningskommitté, vilket också beslutades.⁶² Denna utredningskommitté återkom efter en dryg vecka med förslaget om bidrag på 5% över 15 000, vilket också blev fullmäktiges beslut.⁶³

När det gäller denna fråga så är det en av de frågor som den intervjuade före detta kommunpolitikern Sven Bjureld har starkast minne av från tiden. Frågan var som han minns det aktuell under hela 1960-talet där man från kommunens sida köpte upp mark i de södra delarna av kommunen, gränsande mot Karlstad stad för att kunna erbjuda attraktiva bostäder och öka kommunens invånarantal. Detta skulle vara ett sätt att kunna kvarstå som egen kommun. Bjurelds minnesbild är den att det bland Nyeds kommuns förtroendevalda fanns en stor oro att man skulle bli ”uppättna” om man gick samman i en gemensam kommun med staden, även om Sven Bjureld själv inte delade den oron.⁶⁴

Undersökningens 13 motion, vilken alltså lämnades in efter undersökningsperiodens egentliga slut handlade om att kommunen skulle överta ansvaret för de enskilda vägarna i kommunen. Den hade,

61 Protokoll 1962-05-17, § 31, AI:2 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

62 Protokoll 1962-06-04, § 147, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

63 Protokoll 1962-06-13, § 163, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv och Protokoll 1962-06-29, § 50, AI:2 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

64 Intervju med Sven Bjureld 2014-04-24

till skillnad från partimotionen från socialdemokraterna (nummer tolv ovan) inget partinamn ovanför underskrifterna men den var likafullt underskriven av tio ledamöter från ett och samma parti, nämligen centerpartiet. Detta var partiets samtliga ledamöter i fullmäktige förutom Gunnar Tågmark. Varför han inte skrivit under motionen har inte gått att få fram men motionen är likafullt det första exemplet på en motion endast underskriven av borgerliga ledamöter, dessutom från endast ett parti, varför jag betraktar den som den första borgerliga partimotionen.⁶⁵

Sven Bjureld menar att frågan om kommunalt övertagande av vägarna dels var lyckat för att vägarna har hållits i bra skick, men också att det var ett sätt att blidka Karlstad stad. Frågan skall alltså ses i en paradigm där frågan om kommunsammanslagning är en viktig pusselbit.⁶⁶

2.3.2 Vad säger oss motionerna?

Det går att dra flera olika slutsatser av de 13 motionerna. Av dem är det fyra som är skrivna av ledamöter från mer än ett parti, om man räknar in den motion som Gunnar Tågmark skrev efter ett möte med socialdemokraterna, centerpartiet, folkpartiet och högerpartiet. Dessa fyra motioner behandlade postgången i några hemman, kommunens fastighetsförvaltning, inrättandet av en idrottskommitté och oron över postkontoret i Ulvsby.

De återstående nio motionerna är alltså skrivna av ledamöter från ett enskilt parti. Sju av dem skrevs av socialdemokrater, i kronologisk ordning: angående ny idrottsanläggning i Molkom, byggandet av lekplats i Lindfors stationssamhälle, höjda kommunala bostadstillägg för pensionärer, införandet av kommunal yrkesskola i metallindustri, utökning av storleken på en planerad gymnastikhall, byggandet av gångtunnel under nya riksvägen och angående införandet av generella bostadssubventioner vid nybyggnation inom kommunen. En motion skrevs av fullmäktiges ende kommunist och behandlade införandet av studiebidrag för annat än yrkes- och folkhögskolestudier och bidrag till studier på annan ort. Den sista motionen var den centerpartistiska om övertagandet av de enskilda vägarna.

När det gäller vem som använt motionskrivande som politiskt vapen mest frekvent är det alltså tydligt att det var socialdemokraterna, följt av kommunisterna. Bilden av socialdemokraterna som

65 Protokoll 1963-01-30, § 4, AI:2 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

66 Intervju med Sven Bjureld 2014-04-24

drivande i motionsskrivandet i kommunen blir än tydligare om man betänker det faktum att utöver motionen från kommunisterna så finns det ingen motion under undersökningsperioden som inte minst en socialdemokrat skrivit under. Noteras bör att kommunisterna inte satt i fullmäktige under hela undersökningsperioden, varför det är möjligt att det skulle finnas flera motioner från dem annars samt att centerpartiet skrev en motion efter att den egentliga undersökningsperioden avslutats.

När det gäller vad man skrev om så finns det även här vissa skiljelinjer. Det går att dela in motionerna i fyra grupper nämligen (inom parentes står partibeteckningen på de som skrivit under motionen):

- Motioner om förvaltning: angående postgången (S, C, okänt), kommunens fastighetsförvaltning (S, Fp, H, FTV), postkontoret i Ulvsby (S, Fp, H, C), gångtunnel under nya riksvägen (s) och kommunalt övertagande av de enskilda vägarna (c).
- Motioner angående fritidspolitik: ny idrottsanläggning i Molkom (s), lekplats i Lindfors (s), inrättandet av en idrottskommitté (C efter möte med C, Fp, H och S) och utökningen av den planerade gymnastikhallen (s).
- Motioner angående skolpolitik: kommunal yrkesskola i metallindustri (s), bidrag till fler studieformer och till studier på annan ort (kommunisterna).
- Motioner angående ersättningar till den enskilde: höjda kommunala bostadstillägg (s), generella bostadssubventioner vid nybygge (s).

Även om det är tydligt att socialdemokraterna använt motionsvapnet mest och i flest kategorier, man finns representerade i alla fyra så är det också tydligt att det inte varit någon stor konfliktfråga runt motionerna inom kommunen. Av de tolv motionerna så är det endast en, den om generella bostadssubventioner som drevs till omröstning i fullmäktige, övriga har bifallits enhälligt.

När det gäller uppsatsens frågeställningar om folkhemmets kommun så ger undersökningen alltså stöd för Ulla Ekström von Essens tes att det var socialdemokratin som drev denna utveckling, men att övriga partier delade socialdemokratins åsikter i frågorna de tog upp. Ytterligare en viktig aspekt att ta upp när det gäller jämförelser med Ulla Ekström von Essens folkhemsideologitankar gäller fritidspolitiken och då främst motion nummer tre, angående ny idrottsplats i Molkom. Ulla Ekström

von Essen skriver nämligen: ”Inom socialdemokratin var det en självklar utgångspunkt att den fritid man vunnit för de arbetande klasserna inte skulle slappas eller konsumeras bort. Fritid var en *aktivitet*. [...]Fritiden skulle helst fyllas med bildning [...], med demokratisk fostran[...], eller med kroppslig kultivering och sportsmannafostran. [...] Samtidigt kunde fritiden utgöra en potentiell risk för samhället om den utnyttjades på ett osunt sätt” (Originalets kursivering).⁶⁷ Jag menar att det här går att dra direkta paralleller mellan motionens anda och folkhemmets kommunpolitikens anda.

En viktig sak att ta fäste på när det gäller konfliktlinjer och frågan om samförstånd eller majoritetsstyre är de två motioner som skrivits gemensamt efter möten, det vill säga dem om införandet av en idrottskommitté och den om poststationen i Ulvsby. Båda dessa motioner är skrivna av representanter för högerpartiet, folkpartiet, centerpartiet och socialdemokraterna. Under mandatperioden i fråga satt även kommunisterna i fullmäktige med ett mandat. De har dock inte varit inbjudna till dessa gemensamma motioner. Här kan man fundera på om det är rester av tankarna från krigsårens samlingsregering i Sverige som spelat in, det vill säga att man inte riktigt litade på kommunisterna och ville hålla dem på armlängds avstånd.

Det finns när det gäller motionerna två intressanta tidsaspekter som man bör fundera en del över. Det gäller för det första motionen om inrättande av en idrottskommitté, vilken alltså lämnades in i december 1959 och bearbetades och bifölls enhälligt året därpå. Redan i november 1953 hade dock Värmlands idrottsförbund ställt frågan till kommunalnämnden om inrättandet av en idrottsnämnd, vartill kommunalnämnden svarade nekande med motiveringen att kommunalnämnden ”ansåg att dessa arbetsuppgifter i en stor landskommun som Nyed bör handhas av de idrottsorganisationer som finnes inom kommunen”.⁶⁸ Här har det alltså skett en åsiktsförändring mellan 1954 och 1960.

För det andra gäller det motionen om inrättande av generella kommunala bostadssubventioner, vilken finns utförligt refererad här ovan. Politikerna ansåg alltså att det fanns en betydande risk i det faktumet att kommunen tappade i befolkning och att grannkommunerna hade högre subventioner än Nyed hade. Man tyckte att det var viktigt att försöka locka till sig nya invånare. Detta ska ställas i relation till ett beslut som fattades i kommunalnämnden i april 1952, där man avlog en begäran om egnahemslån för en privatperson. Argumentet för avslaget var då att han var nyinflyttad.⁶⁹ Beslutet

67 Ekström von Essen (2003) sid 155

68 Protokoll 1953-11-26, § 280, AI:1 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

69 Protokoll 1952-04-21, § 89, AI:1 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

fattades så när som på en månad exakt tio år före det att motionen om generella bostadssubventioner lämnades in. Även här kan vi alltså se en tydlig skillnad i politikernas åsikter om hur kommunens pengar skulle användas.

En tredje, uppenbar och för frågeställningarna runt konflikt och partilinjer viktig poäng är givetvis det faktum att vi 1962 och 1963 ser de första partimotionerna. Kommunalfullmäktiges ledamöter börjar alltså alltmer formera sig efter partilinjer, något som jag ska återkomma till i nästa kapitel.

2.4 Omröstningar, reservationer och avvikande meningar

I kapitel 2.3.2 ovan diskuteras de motioner som lämnades in under undersökningsperioden och det faktum att det var få av motionerna som det blev någon strid om. Detta kapitel ska istället handla om vilka andra frågor som drevs till omröstning, utvecklingslinjer i dessa och vilka aktörer som går att urskilja.

Under undersökningsperioden så var det 65 omröstningar eller frågor där en eller flera ledamöter meddelade avvikande mening/reservation. I ovanstående är kontrapositionsvoteringar inte inräknade, dessa var två stycken.⁷⁰ Av de 65 omröstningarna var 29 i kommunalfullmäktige och 36 i kommunalnämnden. Här ska det dock noteras att antalet ärenden i kommunalnämnden var ungefär 2,5 gånger fler än i kommunalfullmäktige. Av de 65 var det 14 tillfällen där röst inte angavs men där reservationer avgavs av en eller flera ledamöter. Fram till ungefär 1954 finns det redovisat röstetal i protokollen men däremot inte vilka som röstade på vilket sätt, varför en partipolitisk analys är svår att göra innan dess.

Antalet omstridda frågor fördelade över tid totalt, i kommunalfullmäktige och i kommunalnämnden framgår av tabell tre på följande sida. I tabellen har två kontrapositionsvoteringar från kommunalfullmäktige inte räknats in.

⁷⁰ En kontrapositionsvotering används då det finns tre eller flera olika förslag till beslut.

Kontrapositionsvoteringens syfte är att ta fram ett motförslag till huvudförslaget i slutomröstningen.

Tabell 3: Totalt antal omstridda frågor i Nyeds kommunalfullmäktige (KF) och kommunalnämnd (KN) 1952-1962

År	Totalt antal ärenden (KF/KN)	Antal omstridda frågor i fasta tal och procent	Varav KF i fasta tal och procent	Varav KN i fasta tal och procent
1952	144/310	6 (1,3 %)	4 (2,7 %)	2 (0,6 %)
1953	162/350	8 (1,5 %)	2 (1,2 %)	6 (1,7 %)
1954	147/268	3 (0,7 %)	0 (0 %)	3 (1,1 %)
1955	153/363	5 (0,9 %)	3 (1,9 %)	2 (0,5 %)
1956	157/347	18 (3,5 %)	10 (6,3 %)	8 (2,3 %)
1957	113/318	1 (0,2 %)	0 (0 %)	1 (0,3 %)
1958	141/335	9 (1,8 %)	4 (2,8 %)	5 (1,4 %)
1959	117/371	6 (1,22 %)	2 (1,7 %)	4 (1,0 %)
1960	123/387	5 (0,9 %)	2 (1,6 %)	3 (0,7 %)
1961	109/297	1 (0,2 %)	1 (0,9 %)	0 (0 %)
1962	114/345	3 (0,9 %)	1 (0,8 %)	2 (0,5 %)

Källa: Nyeds kommun, Nyeds kommunalfullmäktige AI:1-2 och Nyeds Kommunalnämnd AI:1-2

Som synes är det en förhållandevis jämn och låg nivå på antalet omröstningar under perioden med ett år, 1956 som sticker ut med dubbelt så många konfliktfrågor som resterande år. Trots att det var klart flest omstridda frågor 1956 så var det ändå bara 3,5 % av frågorna. 96,5 % av besluten fattades alltså i enighet. Om man bara räknar fullmäktige så stiger siffrorna något till drygt 6 % omstridda frågor där. Detta kan till exempel jämföras med kommunfullmäktige i Karlstads kommun 2012 vilka behandlade totalt 302 ärenden varav 32 frågor gick till omröstning, eller 10,5 %.⁷¹ I samma organ 2013 var motsvarande siffror 19 av 252 eller 7,5 % omröstningar.⁷²

När det gäller vilka frågor som man voterade om eller anmälde avvikande mening/reservation så kan frågorna delas in i tio olika kategorier, nämligen:

1. Fastighetsfrågor.
2. Fritidspolitik.
3. Pensionärshemsfrågor, hit räknas även fastighetsfrågor som rör pensionärshem.
4. Skolpolitik.

⁷¹ Protokoll kommunfullmäktige Karlstads kommun 2012, <http://karlstad.se/kommun-och-politik/kommunens-organisation/kommunfullmaktige/kallelser-och-protokoll/2012/>

⁷² Protokoll kommunfullmäktige Karlstads kommun 2013 <http://karlstad.se/kommun-och-politik/kommunens-organisation/kommunfullmaktige/kallelser-och-protokoll/2013/>

5. Personalfrågor och val.
6. Alkoholpolitik.
7. Molkoms municipalsamhälle.
8. Budget och taxefrågor.
9. Ekonomiska anslag privatpersoner.
10. Regelverk för vägförvaltning, nybyggnation och VA-anslutning.

En av ovanstående kategorier, nämligen ekonomiska bidrag privatpersoner har endast en votering men den har fått en egen kategori ändå eftersom det inte skulle tjäna något till att kalla den ”övriga”.

Fördelningen av de olika frågorna per år syns i tabell fyra nedan, kontrapositionsvoteringar oräknade:

Tabell 4: Antal omstridda ärenden i Nyeds kommunalfullmäktige och kommunalnämnd fördelat per område under 1952-1962. Numren avser de kategorinumner som anges ovan.

År	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1952	5							1		
1953	5	1	2							
1954		1	1	1						
1955				2	2	1				
1956	3	7		5	1		2			
1957	1									
1958	2	2	2					2	1	
1959	4	2								
1960		2			1			1		1
1961						1				
1962										3
Totalt	20	15	5	8	4	2	2	4	1	4

Källa: Nyeds kommun, Nyeds kommunalfullmäktige AI:1-2 och Nyeds kommunalnämnd AI:1-2

Som synes av tabellen ovan så är det alltså en stor övervikt för omröstningar och avvikande meningar när det gäller kategorierna fastighetsfrågor och fritidspolitik. De står ensamma för 55 % av de ifrågasatta frågorna under perioden. Mot bakgrund av att man inte alls voterade om de

motioner som skrevs inom fritidspolitikens område kan det synas en aning märkligt att fritidspolitiken ändå var ett så pass kontroversiellt område. I kapitel 2.4.2 och 2.4.3 ska därför fastighetspolitikens och fritidspolitikens omstridda frågor undersökas närmare. Det ska dock noteras att tabellen ovan alltså innehåller samtliga voteringar från både kommunalnämnd och kommunalfullmäktige. Det finns ett flertal frågor som varit omstridda i både nämnd och fullmäktige, det är till och med det vanligaste. Så är det även i dagens politik: det är sällan det blir voteringar i kommunfullmäktige om frågor som inte varit ifrågasatta i kommunstyrelsen. Den tredje kategorin som hamnat högt i antal omröstningar och ifrågasättanden är skolpolitiken.

2.4.1 Den stora skolstriden

Utbildningspolitiken är även idag ett politikområde som är föremål för diskussion och avvikande meningar men i Nyeds kommun i mitten av 1950-talet så var det en skolpolitisk fråga som rörde upp känslorna extra mycket. Sedan de tre gamla kommunerna slagits samman till en storkommun så behövde kommunens skolväsende organiseras om och därför så skulle en ny skolplan tas fram. Folkskolestyrelsen tillsatte en utredningskommitté i frågan. Den hade bearbetade olika förslag förutsättningslöst och lade fram sitt förslag för folkskolestyrelsen i mars 1952.⁷³

Det tar förhållandevis lång tid innan frågan är redo för beslut. 9 maj 1955 fastställer folkskolestyrelsen efter debatt enhälligt sitt förslag till organisationsplan och överlämnar det till kommunalnämnden.⁷⁴ När det kommer dit så inleds dock striden. Kommunalnämnden bifaller skolstyrelsens förslag som förslag till fullmäktige men två olika motförslag läggs fram, ett från Henry Eriksson (s) och ett från Teodor Jansson (fp).⁷⁵ Väl i fullmäktige så ställdes dessa två förslag mot varandra i kontrapositionsvoteringen. Teodor Janssons förslag vann. Högern, centerpartiet, en majoritet av folkpartiet och en minoritet av socialdemokraterna röstade för Janssons förslag. I huvudvoteringen ställdes Janssons förslag mot kommunalnämndens majoritetsförslag, tillika skolstyrelsens och skolutredningens förslag. I omröstningen vann kommunalnämnden förslag till organisationsplan med 20-19, ingen avstod.⁷⁶ Nu var samtliga partier splittrade mellan de två alternativen, förutom kommunisterna (skp) som röstade för Janssons förslag. De hade dock endast ett mandat, varför de naturligt blev eniga i alla frågor.

73 Protokoll 1952-03-10 §55, AI:1, Nyeds folkskolestyrelse, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

74 Protokoll 1955-05-09 §19, AI:1, Nyeds folkskolestyrelse, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

75 Protokoll 1955-05-23, §152 AI:1 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

76 Protokoll 1955-06-02 §66 AI:1 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

Det fanns alltså inga som helst partilinjer i frågan men den var ändå väldigt stridbar. Denna fråga var den enda under undersökningsperioden som hade en tydlig geografisk dimension, vilket visas av att beslutet överklagades av 17 av ledamöterna till domkapitlet, skolöverstyrelsen och till folkskoleinspektören. I överklagandet anför de sjutton: Utredningen har inte varit förutsättningslös utan den har haft ett specifikt mål. Alternativa förslag har inte tagits upp till behandling. Beslutet har forcerats fram, framförallt i slutet av ärendets behandling. Beslutet togs av en liten majoritet och det ska noteras att ”från den del av skoldistriktet, Nyed och Älvsbacka, där organisationsplanen vållar de största nackdelarna med skolskjutsar och oformlig planering av skolområden, är fullmäktigeledamöterna i majoritet emot förslaget”.⁷⁷ Vidare menar man att centraliseringen blir för stor och att de bygdesmåskolor som ska skapas och vara tvååriga kommer göra att små barn kommer behöva byta klasskamrater och lärare och att skolskjutsar kommer krävas över mycket långa sträckor. Man bifogade sina två alternativa förslag och hoppades att om de inte bifölls så skulle frågan återföras till kommunalfullmäktige för en allsidig beredning. Det var till stor del en sakskrivelse snarare än en protest mot handläggningen av ärendet, även om sådana argument också förekom.

På denna protestskrivelse hade folkskoleinspektören begärt skolstyrelsens yttrande, vilket man också författade ett förslag till. Man menar bland annat att Teodor Janssons förslag är identiskt med ett förslag som utredningskommittén ratat. Dessutom vidgår man att man måst ta hänsyn till den kommande enhetsskolan när förslaget fastställdes. Man redovisar också, som svar på anklagelsen om att frågan skyndats fram alla de möten vid vilken frågan behandlats. Ett annat faktum som hålls fram är att det i det antagna förslaget finns en småskola i Älvsbacka, vilket saknas i motförslagen. Trots detta har samtliga ledamöter från Älvsbacka röstat för Teodor Janssons förslag och anser nu att skolskjutsar är ett problem (underförstått att de alltså hade kunnat undvika en del skolskjutsar genom att rösta för nämndens förslag). Man avslutar sitt förslag till yttrande med orden

När de klagande förhoppningsfullt ser fram mot möjligheten att organisationsfrågan skulle kunna återremitteras till Nyeds kommunalfullmäktige, måste folkskolestyrelsen med hänsyn till vad som i denna fråga hittills förekommit, istället uttrycka den förhoppningen, att denna för kommunen så betydelsefulla fråga skall lyftas från planet för egoistiskt bygdetänkande och taktiska spekulationer och på grundval av vad som hittills anförts slutgiltigt avgöras av skolväsendets ansvariga myndigheter.⁷⁸

77 Protokoll 1956-02-13 AI:1, Nyeds folkskolestyrelse, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv, avskrift av protestskrivelse efter §61

78 Protokoll 1956-02-13 AI:1, Nyeds folkskolestyrelse, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv, avskrift av svarsskrivelse efter §61

28 mars 1956 behandlas frågan och svarsförslaget av skolstyrelsen och det blir en lång debatt med många inlägg som mynnar ut i två förslag, för det första att tillsätta en kommitté för att arbeta fram ett kompromissförslag och om ett sådant kan vinna folkskolestyrelsens bifall skall man föreslå att det gamla förslaget dras tillbaka och för det andra att stå fast vid tidigare beslut och avge protestskrivelsesvaret som refereras ovan. Omröstningen slutade med 8 röster för alternativ ett och 9 för alternativ två. Då ansåg dock en av skolstyrelsens ledamöter, okänt vilken att det skulle ställas proposition på att dra tillbaka förslaget direkt, utan föregående utredning mot att skicka in yttrandet. Så gjordes också och då beslutades med 10 röster mot 6 att dra tillbaka förslaget till organisationsplan.⁷⁹ Detta blev också förslaget till kommunalnämnden. De behandlade frågan i slutet av april 1956 och beslutade föreslå kommunalfullmäktige att fastställa det tidigare beslutet. Voteringen mot att riva upp det tidigare beslutet slutade 6-4. För att stå fast vid tidigare beslut röstade tre socialdemokrater och de tre centerpartisterna. Mot röstade två socialdemokrater, folkpartisten och högerpartisten. Henry Eriksson (s), som var en av dem som skrivit andra förslag reserverade sig mot beslutet.⁸⁰

Så kommer frågan åter till kommunalfullmäktige i början av maj 1956 och det blir åter en lång debatt med över 50 inlägg där två förslag framkom. ”Stå kvar vid det tidigare beslutet” vann med 20 röster mot 17. Återigen var samtliga partier splittrade i frågan.⁸¹

Eftersom fullmäktige hade vidblivit sitt tidigare beslut så kom nu frågan ytterligare en gång åter till folkskolestyrelsen för att avge yttrande över protestskrivelsen. Det framkom nu två förslag, dels att man skulle insända det förslag till svar som hade framtagits och dels från Artur Widén som kunde tänka sig att dra tillbaka skrivelsen och ville bordlägga frågan för att samråda med de som undertecknat skrivelsen. I juli 1956 redovisar Widén att skrivelsen skulle dras tillbaka.^{82 83}

Efter detta så vållar inte frågan någon mer debatt eller omröstning och organisationsplanen kan så småningom fastställas av skolmyndigheterna. För resultatet av den här undersökningens del är det dock viktigt att återvända till folkskolestyrelsens möte 9 december 1955. Kommunalnämndens ordförande Allan Grönqvist (s), tillika ledamot i folkskolestyrelsen begärde då ordet och

79 Protokoll 1956-03-28 §61, AI:1, Nyeds folkskolestyrelse, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

80 Protokoll 1956-04-23 §110, AI:1 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

81 Protokoll 1956-05-07, § 56, AI:1 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

82 Protokoll 1956-06-15 §99, AI:1, Nyeds folkskolestyrelse, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

83 Protokoll 1956-07-06 §99, AI:1, Nyeds folkskolestyrelse, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

folkskolestyrelsen bestämde att hans uttalande skulle tas i sin helhet till protokollet. Han sade:

Det är min förhoppning, att den nyvalda folkskolestyrelsen skall präglas av en mera ekumenisk anda och helt inriktas på skolstyrelsens för samhället så utomordentligt viktiga uppgifter, som borde vara höjda över det politiska planet. När man är överens i sak, skall inte en fråga ges politisk udd. Det resulterar i politiskt krig, som river ned och skadar. När ett beslut väl fattats, som gått minoriteten mot, och möjligheter till motargumentering och reservationer utnyttjats, medger ej demokratiska spelregler uppvaktningar för högre myndigheter med nya förslag och med anhållan om att helt nya synpunkter skall beaktas. Vid sådant tillvägagångssätt är hederligheten satt ur spel. Måtte bygdekriget i skolfrågan äntligen komma till ett slut och i varje fall skolstyrelsens ledamöter känna ansvaret såsom kommunalmän. Den uppgift, vi har oss förelagd, att slå vakt om det unga släktets fostran och utbildning, kräver av oss, att vi i större utsträckning försöker uppträda som verkliga kommunalmän.⁸⁴

Uppenbarligen var denna fråga mycket känslig, den är också det enda exempel jag funnit på en fråga där skiljelinjen går i geografien och inte i partipolitiken. Det är dock mycket möjligt att andra frågor under undersökningstiden också har en geografisk dimension, detta är dock en fråga som det krävs mer forskning för att kunna besvara. Sven Bjureld menar som svar på frågan om han anser att det var mer geografiska konflikter än partipolitiska under nyedtiden att ”så kunde det nog vara”. Det är hans åsikt att Alster aldrig kände sig riktigt hemma i Nyeds kommun utan lutade mer mot Karlstad. ”Befolkningen har inte alltid dragit riktigt jämnt med Nyed, de har känt sig undanskuffade här nere i Alster och vi bor så nära Karlstad”. Vidare pekar han på den redan behandlade frågan om bebyggelse och markinköp/-försäljning i södra Alster som en typisk fråga som vållade konflikt geografiskt inom kommunen.⁸⁵ Det förefaller dock som att flera av dessa konflikter inträffade efter undersökningsperioden som den här uppsatsen behandlar.

2.4.2 Omstridda frågor rörande fastighetsfrågor

Under perioden var det alltså 20 omstridda frågor angående fastighetsförvaltning. Bland dessa finns några som saknar omröstningsresultat men som har reservationer. Det gäller t.ex en fråga om ombyggnadsarbeten på skolor som var uppe i både nämnd och fullmäktige 1952 och där en socialdemokrat reserverade sig mot beslutet i båda instanserna med skälet att han ville reparera ännu fler skolor och lärarbostäder.⁸⁶

⁸⁴ Protokoll 1955-12-09 §145, AI:1, Nyeds folkskolestyrelse, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

⁸⁵ Intervju med Sven Bjureld 2014-04-24

⁸⁶ Protokoll 1952-05-27, § 114, AI:1 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv och Protokoll 1952-06-13, § 48, AI:1 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

Mer intressant är frågan om utförsäljning av Kihlstads gård från 1952. Kommunalnämnden beslutade föreslå att den skulle säljas, utan att röstsiffror anges men det finns fyra reservanter angivna, två från centerpartiet, en från folkpartiet och en från socialdemokraterna.

Socialdemokraten var för övrigt densamme som reserverade sig i frågan om ombyggnadsarbetena ovan. När frågan kom till fullmäktige beslutades det dock efter försöksvotering att inte sälja gården utan att ge fattigvårdsnämnden i uppdrag att arrendera ut den.⁸⁷ Frågan om Kihlstads gård återkom dock i mars och april 1958 då vårdhemmet som det användes som vid det laget hade brister som var tvungna att åtgärdas. Kommunen hade ansökt hos myndigheterna om att slippa reparera gården eftersom man planerade att bygga ett nytt vårdhem. Detta medgav dock inte myndigheterna varför kommunalnämnden i mars 1958 i beslutade lägga ner utredningen om att bygga ett nytt vårdhem och istället reparera Kihlstads gård. Mot detta beslut reserverade sig kommunalnämndens ordförande, socialdemokraten Allan Grönqvist.⁸⁸ När frågan kom upp i april i fullmäktige så var motförslaget till att lägga ner utredningen om ett nytt vårdhem att man skulle reparera Kihlstad gård utan att lägga ner utredningen om ett nytt vårdhem, men att utredningen skulle utsträckas till att gälla vårdhemsbehovet i hela kommunen. I omröstningen fanns det en klar majoritet (24 mot 10) för att fortsätta utredningen. I denna omröstning finns antydningar till partilinjer. Ingen centerpartist röstade för att fortsätta utredningen och endast två socialdemokrater röstade för att lägga ner utredningen. Folkpartiet och högerpartiet var splittrade men endast en från varje parti röstade för nedläggning av utredningen.⁸⁹

Det fanns i kommunen ett fintegelbruk, vilket hade gått i konkurs och 1952 var det aktuellt med försäljning av fastigheten. Kommunalnämnden hade föreslagit att fastigheten skulle köpas in. I fullmäktige föreslogs också avslag på förslaget med motiveringen att nämnden skulle få i uppdrag att följa utvecklingen men inte lägga något bud just nu. I omröstningen slutade det med 19 röster för försäljning, 12 mot och 3 avstod.⁹⁰

Ytterligare ett fastighetsärende var det om inköp av Nygård 1:4 1953, vilket var uppe till omröstning i kommunalnämnden, vilka beslöt att köpa in fastigheten med röstsiffrorna 7 ja, 1 nej och 2 avstår. Mot beslutet reserverade sig en centerpartist.⁹¹

87 Protokoll 1952-08-15, § 197, AI:1 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv och Protokoll 1952-06-13, § 48, AI:1 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

88 Protokoll 1958-03-14, § 62, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

89 Protokoll 1958-04-21, § 31, AI:1 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

90 Protokoll 1952-10-26, § 104, AI:1 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

91 Protokoll 1953-03-23, § 97, AI:1 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

Den första jämna omröstningen i en fastighetsfråga hölls i kommunalnämnden i juli 1953, då man med röstsiffrorna 6-5 beslutade lägga ut skolhuset och lärarbostaden i Nybacka till offentlig auktion.⁹²

Fastighetskategorin innehåller också ett antal till synes okontroversiella ämnen såsom installation av telefon i en skogsvaktarbostad i Acksjöhyttan och i Upperuds skola, inmontering av elmätare i veterinärbostaden för att skilja på privat förbrukning och förbrukning i tjänsten. Vidare voterade man om hur mycket man skulle sälja Upperud 1:2, bidrag till uppvärmning i veterinärbostaden och borgen för tegelbruket i Lindfors.⁹³ Ingen av dessa frågor ledde till en jämn omröstning och ingen av dessa omröstningar följde någon form av partilinje även om en rudimentär antydning till partilinje fanns i frågan om Kihlstads gård från 1952.

2.4.3 Omstridda frågor rörande fritidspolitiken

När det gäller fritidspolitiken, vilken utgör en viktig del i uppsatsens båda ben så var den alltså uppe till konflikt 15 gånger under perioden. Under den tidigare delen av perioden, 1953 och 1954 var det två frågor som vållade konflikt nämligen omröstningen i kommunalnämnden från 1953 om bidrag på 500 kr till badskjutsverksamheten, en omröstning som slutade 7-4 för bifall⁹⁴ och omröstningen i kommunalnämnden 1954 om bidrag till Nyeds hemvärn där förslag på 10 000 ställdes mot 6000 och 10 000 vann med 8-3 i röster. Mot detta senare beslut reserverade sig en folkpartist och en socialdemokrat, åter samma socialdemokrat som reserverade sig ett antal gånger mot fastighetspolitikensbesluten.⁹⁵

Sommaren och hösten 1956 är en tid då fritidspolitiken verkligen står i centrum för kommunalpolitiken i Nyeds kommun. Frågorna som det streds om var bidrag till barnbadresor, bidrag till möbler till två barnträdgårdsföreningar och bidrag till två jakttskyttebanor. Gällande frågan om barnbadresor så hade det begärts ett anslag om 3000 kronor från barnavårdsnämnden för att anordna bussresor till ett tre veckors barnbadläger vid Mangenbadet i norra delarna av kommunen. Kommunalnämnden hade yrkat avslag med motiveringen att badets läge skulle göra det svårt för barn från hela kommunen att ta del av badlägret. Fullmäktige beslutade dock med

92 Protokoll 1953-07-06, § 164, AI:1 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

93 Protokoll, AI:1-2 passim, Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv, AI:1-2, passim, Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

94 Protokoll 1953-01-20, § 30, AI:1 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

95 Protokoll 1954-10-07, § 203, AI:1 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

röstsiffrorna 18 mot 15 att bevilja bidraget. Bortsett från kommunisterna, vilka endast hade en ledamot i fullmäktige så var övriga partier splittrade i frågan. Det parti som var närmast att ha en partilinje var centerpartiet, för vilka två ledamöter röstade nej och sex ja.⁹⁶

När frågan om bidrag till barnträdgårdsföreningarna i Molkom och Lindfors kom upp till beslut så var det i båda fallen två förslag som stod emot varandra, nämligen 1000 kr i bidrag eller 500 kronor i bidrag. För att förstå denna fråga är det viktigt att fästa uppmärksamhet på att frågan om bidrag till Molkom kom upp i kommunalnämnden tio dagar tidigare än frågan om Lindfors gjorde det. Vid mötet där Molkom behandlades var samtliga elva ledamöter närvarande i nämnden, medan när Lindfors bidrag skulle behandlas så var nio ledamöter närvarande. Frågan om 1000 eller 500 kronor kan anses ganska liten i ett kommunalekonomiskt perspektiv, även för att vara 1950-talet men ur ett historiskt perspektiv är omröstningen om bidrag till Molkoms barnträdgårdsförening oerhört viktig. Det är nämligen den första omröstningen i kommunalnämnd eller kommunalfullmäktige i Nyed som följer partilinjerna. När det gäller Molkom så röstade sex ledamöter, samtliga fem socialdemokrater och den ende högerpartisten ja medan fem ledamöter, tre centerpartister och två folkpartister röstade nej.⁹⁷ När frågan om Lindfors kom upp tio dagar senare var alltså två ledamöter borta och då blev röstresultatet 5 röster för 500 kronor i bidrag och 4 för 1000. I majoriteten ingick då en socialdemokratisk ersättare i kommunalnämnden.⁹⁸ Kommunalnämnden kom alltså till fullmäktiges septembersammanträde med två skiljaktiga förslag för samma bidragsbegäran från två olika föreningar. Väl på fullmäktige röstade man först om bidrag till Molkomsföreningen och beslutet blev enligt kommunalnämndens förslag 1000 kronor med röstsiffrorna 18 mot 10 och 8 som avstod. Bland dem som avstod fanns representanter för samtliga partier utom kommunisterna men när det gäller ja och nej-rösterna kan man se vissa partilinjer. Det fanns ingen högerpartist eller socialdemokrat som röstade nej och det fanns ingen centerpartist som röstade ja. Kommunisten röstade ja och folkpartiet var splittrat i frågan.⁹⁹

Punkten efter omröstningen om bidrag till Molkom var behandlingen av bidrag till Lindfors. Nu sjönk antalet avstående till tre, en var från centerpartiet, folkpartiet och högerpartiet och rösttalet blev 25 för 1000 och 7 för 500. Av dessa sju representerade fem centerpartiet och två folkpartiet. Detta alltså trots att man precis innan beslutat ge Molkoms barnträdgårdsförening 1000 kronor.

96 Protokoll 1956-06-19, § 77, AI:1 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

97 Protokoll 1956-08-23, § 203, AI:1 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

98 Protokoll 1956-09-03, § 220, AI:1 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

99 Protokoll 1956-09-17, § 91, AI:1 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

Trots den låga summan är enda rimliga förklaringen för detta att de som röstade mot ansåg att principen om att spara pengar var viktigare än rättvis principen mellan de båda föreningarna. I omröstningen var det ingen som tidigare röstat för 1000 kronor till Molkomsföreningen som bytte åsikt och röstade för 500 kronor, däremot var det tre ledamöter, två centerpartister och en folkpartist som i omröstningen om Molkom röstade för 500 för att efter beslutet om 1000 kronor i bidrag till Molkom i konsekvens röstade för 1000 kronor även till Lindfors.¹⁰⁰

Den här bilden bekräftas också till viss del av Sven Bjureld som anser att något hände med politiken i mitten av 1950-talet. Det blev ett mer konfrontatoriskt klimat. Hans minnesbild av detta förefaller dock ganska svag och han baserar sin åsikt på den allmänna samhällsutvecklingen och han var dessutom inte folkvald vid den här tiden.¹⁰¹

Resterande omröstningar 1956 gällde bidrag till två olika jaktsskyttebanor där valen stod mellan 250 eller 500 kronor i bidrag, det vill säga förhållandevis små skillnader mellan förslagen och i de två omröstningarna fanns det inga partilinjer utan röstningen förefaller ha skett fritt.¹⁰²

Efter det lugna 1957 så röstade man i kommunalnämnden 1958 om bidrag till Nyedshovs IF till isbanan i Molkom och i fullmäktige angående bidrag till Molkoms tennisklubb, vilket var ett årligt återkommande ärende. När det gäller omröstningen om bidraget till Nyedshov så var alternativen 1000 respektive 500 kronor och 1000 kronor vann med sex röster mot tre. Även denna omröstning följde partilinjerna, de tre som röstade för 500 var nämndens tre närvarande centerpartister.¹⁰³

Ärendet om bidrag till Molkoms tennisklubb var ett av få ärenden som var föremål för en kontrapositionsvotering under perioden. Det fanns alltså fler än två förslag att ta ställning till i voteringen. Dels var det huvudförslaget om 500 kronors bidrag och dels föreslogs 1000 kronor och ”halva låneskulden” vilket var 3625 kronor. I kontrapositionsvoteringen mellan dessa två senare förslag valdes 1000 kronor till motförslag med röstsiffrorna 29 mot 5 och i huvudvoteringen vann 1000 kronor över 500 med 22 röster mot 12. Även i denna fråga saknades partilinjer.¹⁰⁴

100 Protokoll 1956-09-17, § 92, AI:1 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

101 Intervju med Sven Bjureld 2014-04-24

102 Protokoll 1956-10-05, § 266, AI:1 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv och Protokoll 1956-10-26, § 117, AI:1 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

103 Protokoll 1958-04-14, § 93, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

104 Protokoll 1958-04-21, § 40, AI:1 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

De återstående tre fritidspolitikärendena som det blev konflikt om under perioden gällde två omröstningar i kommunalnämnden om bidrag till trafiklekskola i Molkom vilket man biföll med siffrorna 6-2 utan partilinjer och huruvida kommunen skulle hantera Molkoms vägförenings kassa, vilket avlogs med siffrorna 6-4, även detta utan tydliga partilinjer även om samtliga tre centerpartister röstade för avslag.¹⁰⁵

Den sista omröstningen gällde bidrag till Nyeds jaktvårdsförening och om den röstades det 1960 i fullmäktige med de något ovanliga röstsiffrorna 12 ja för avslag, 10 nej för bidrag på 400 kronor och 13 avstår.¹⁰⁶ Denna fråga hade varit uppe ett antal gånger utan omröstningar och det förefaller ha varit en fråga om intressen som jobbade för bidraget medan det stora antalet avstående pekar på att frågan inte kändes särskilt avgörande eller viktig för fullmäktige som helhet. I

kommunalnämnden behandlade man sedan frågan om bidrag till Ulvsby- och Nyeds skytteföreningar för byggande av två skyttebanor. Båda dessa föreslogs det avslag på av nämnden, vilket också blev fullmäktiges beslut. Motiveringen bakom nämndens ställningstagande var att man inte ansåg byggandet av skyttebanor vara en kommunal angelägenhet.¹⁰⁷ Det fanns alltså vid decennieskiftet 1960 fortfarande en viss osäkerhet inom kommunen om vad det kommunala uppdraget på fritidsområdet egentligen innefattade. Man röstade för bidrag till jaktsskyttebanor 1956, nej till bidrag till jaktvårdsförening 1960 och nej till bidrag till jaktsskyttebanor 1961.

2.4.4 Andra omstridda frågor

Det finns under undersökningsperioden några andra frågor av mer principiell karaktär om vilka det röstats och i en del fall även reserverats och där det är intressant att titta på frågorna ur ett konfliktlinjeperspektiv. Det gäller upplösningen av Molkoms municipalsamhälle, höjning av uttaxeringen (kommunalskatten) och avskaffandet av differentierade taxor inom åldringsvården.

När det gäller Molkoms municipalsamhälle så gällde frågan huruvida den särskilda styresform som ett municipalsamhälle innebar skulle avskaffas och Molkom fullt ut integreras i Nyeds kommun.

Den kom upp till beslut i kommunalnämnd och kommunalfullmäktige hösten 1956. I

kommunalnämnden blev röstsiffrorna sex för att föreslå fullmäktige upplösa municipalsamhället

¹⁰⁵ Protokoll 1959-12-10, § 350 och protokoll 1960-10-14, §247, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

¹⁰⁶ Protokoll 1960-12-22, § 207, AI:2 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

¹⁰⁷ Protokoll 1961-10-06 §§ 206, 207, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv och protokoll 1961-10-27 §§ 61,62, AI:2 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

och tre mot detsamma. För röstade socialdemokraterna och folkpartiet medan centerpartiet röstade emot.¹⁰⁸ När fullmäktige röstade om frågan i november samma år blev röstsiffrorna 24 för ett upplösande, 10 emot och en som avstod. Socialdemokraterna och kommunisterna röstade för, centerpartiet emot och folkpartiet och högerpartiet var splittrade i frågan.¹⁰⁹ Mot detta beslut reserverade sig centerpartisten Gustav Tågmark i en relativt lång och utförlig reservation. Hans argument var ekonomiska. Invånarna i Molkoms municipalsamhälle betalade 1,50 kr extra i skatt för att hålla municipalsamhällets funktioner i drift. Dessa funktioner använde även övriga 4/5-delar av kommunens befolkning men de betalade genom transportkostnaderna till Molkom mer än vad molkomsborna gjorde för denna service. Till detta kommer att de invånare som bor i Alsters kommun del över huvud taget inte använde Molkom som centralort för att uträtta sina ärenden utan istället åkte de till Karlstad. Med bakgrund av detta så ansåg Tågmark att den höjning av kommunalskatten som skulle bli effekten av att upplösa municipalsamhället skulle slå orättvist.¹¹⁰

Första omröstningen om höjning av kommunalskatten i kommunen kom upp till beslut hösten 1958. Det fanns i kommunalnämnden då enighet om att en höjning av skatten var nödvändig men däremot var man inte eniga om hur mycket man skulle höja den. Det framfördes förslag om 1 kr höjning och om 50 öre. Ett kompromissförslag om 85 öre lades då och 1 kr drogs tillbaka. Trots detta blev det omröstning i nämnden och den utföll med sju röster för 85 öre och tre för 50 öre.

Socialdemokraterna var eniga och röstade för 85 öre, högerpartisten röstade för 50 öre medan centerpartiet och folkpartiet var splittrade i frågan.¹¹¹ Tjugo dagar senare kom frågan till fullmäktige där röstsiffrorna blev 27-9 för 85 öres höjning. Socialdemokraterna röstade för 85 öre, högerpartiet för 50 och en liten minoritet av folkpartiet och centerpartiet röstade även de för 50 öres höjning.¹¹² Även här kan man alltså se partilinjer som börjar formas. Det ska dock sägas att både nämnd och fullmäktige senare under perioden tog beslut om höjning av kommunalskatten i full enighet.¹¹³

Den tredje frågan som är intressant att ta upp är frågan som kom upp i juni 1960 om avskaffandet av differentierade taxor inom åldringsvården i kommunen. Det blev ingen särskilt jämn omröstning

108 Protokoll 1956-09-27, § 247, AI:1 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

109 Protokoll 1956-11-16, §122, AI:1 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

110 Protokoll 1956-11-16, reservation efter §122, AI:1 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

111 Protokoll 1958-10-10, § 223, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

112 Protokoll 1958-10-30, §115, AI:1 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

113 Se t.ex 1960-10-18 §264, 1962-10-12 §245, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv och 1960-10-31 § 92, 1961-10-27 §71 AI:2 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

i fullmäktige, 19-8 för att behålla de differentierade taxorna, med fyra ledamöter som avstod från att rösta. Här var framförallt socialdemokraterna helt splittrade i frågan, samtidigt som samtliga centerpartister röstade för att behålla de differentierade taxorna. Även högerpartisterna var delade mellan ja och nej, medan det inte fanns någon folkpartist som röstade för att avskaffa differentieringen, dock var det en folkpartist som avstod. Övriga tre som avstod var socialdemokrater.¹¹⁴ Denna omröstning är intressant därför att om partilinjerna i politiken inom kommunen var helt fasta vid denna tidpunkt så borde detta varit en omröstning som följde de partilinjerna, vilket den alltså inte gjorde. Ska man se på dagens politik så är det också intressant att samtliga centerpartister röstade för att behålla differentieringen. Diskussionen som föranledde beslutet framgår inte av källorna så det går inte att dra alltför långtgående slutsatser men att behålla differentierade taxor rimmar illa med tankar om grundtrygghet, vilket är en centerpartistisk idé i motsats till socialdemokratins inkomstbortfallsprincip. Man skulle kunna tänka sig att differentierade taxor skulle passa bättre in i det marxistiska mantrat ”av var och en efter förmåga, åt var och en efter behov”, ett mantra som rimligen borde ligga socialdemokraterna och kommunisterna närmast av partierna i fullmäktige.

2.4.5 Beslut fattade i enighet

Så som nämndes i inledningen av detta kapitel så fattades den absoluta majoriteten av alla beslut inom kommunen i enighet. Det låter sig inte göras, och skulle inte tjäna mycket till som belysande exempel att redovisa samtliga dessa beslut men för frågan om folkhemmets kommun är det dock intressant att notera några av dessa beslut som fattades i enighet. Det gäller till exempel beslut om stöd till idrottsföreningar och till drift av idrottsanläggningar inom kommunen, vilka oftast fattades i enighet.¹¹⁵ Vidare var man oftast eniga om bidrag till samlingslokaler och försökte till exempel ge byarnas invånare möjlighet att överta gamla skolor för att ha dem som samlingslokaler eller i form av bidrag till olika föreningar för att hålla fritidslokaler för ungdomar.¹¹⁶ Speciellt angelägna är kommunen att stödja samlingslokalen ”Solhälla” vilken byggdes om 1958 och man pekar i kommunalnämnden på att det finns en teaterlokal där, att ombyggnaden varit viktig och att bygden nu har moderna samlingslokaler.¹¹⁷

114 Protokoll 1960-06-23, §53, AI:2 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

115 Se till exempel protokoll 1953-08-27 § 90, 1954-08-30 § 87, 1955-10-31 §95, 1956-10-26 §109, 1958-10-17 §81, 1959-10-29 §76, 1959-12-04 §§98 och 105, AI:1-2 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv .

116 Se t.ex AI:1 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv 1957-09-27 §216 och kommunalfullmäktige AI:1 1957-10-31 §80.

117 Protokoll 1958-04-14, §96, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv och protokoll 1958-04-21, §16, AI:1 Nyeds kommunalfullmäktige, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

I detta sammanhang är det också intressant att fästa uppmärksamhet på ett till synes litet och vanligt ärende, nämligen ett ärende om stöd till föreningen Nyedshovs Ishockeysektion för isbanan i Molkom. Ärendet kom till kommunalnämnden i november 1962 via barnavårdsnämnden. Barnavårdsnämnden skrev i sitt protokoll till stöd för bidrag till isbanan: ”Nämnden konstaterar, att allmänna anordningar för ungdomens fritidssysselsättning i stort sett saknas. En del icke önskvärda avarter av ungdomens fritidssysselsättning förekommer i form av 'cafésittande'. Detta kan lätt urarta till asocial gängbildning.”¹¹⁸ Kommunalnämnden avslog visserligen enhälligt framställan med hänvisning till att det var idrottsnämnden som skulle bereda frågan men citatet visar på en överensstämmelse mellan den enhälliga ideologin i barnavårdsnämnden och det som Ulla Ekström von Essen skrivit om socialdemokratins syn på fritiden som något som skulle utnyttjas till aktivitet, se kapitel 2.3.4 ovan.

3 Slutsatser

Det har under arbetet med den här uppsatsen framstått som att någonting hänt med det kommunala beslutsfattandet i Nyeds kommun under den period undersökningen avser. Tidsmässigt kan man dela in den i före och efter 1955-1956. Fram till dess finns det inga frågor som hanterats där partierna röstade efter partilinjer men i och med 1956 börjar sådana linjer framträda, även om de inte är helt solklara alla gånger. Det förekommer dock från och med den tiden med jämna mellanrum frågor där ett eller flera partier röstar med en gemensam partilinje.

Vad eller vem det är som initierat denna partilinje har inte varit syftet med denna uppsats att utreda men det förefaller tydligt att det är socialdemokraterna som varit dem som drivit på denna utveckling. Inom partiet har man valt att använda motionsvapnet som medel för att driva politik. Utredningen har visat att det inte finns någon utvecklingslinje när det gäller hur vanligt motionskrivandet var utan det är en relativt jämn fördelning av antalet motioner över tid.

När det gäller uppsatsens första del, om konflikter och partilinjer så visar utredningen att det inte fanns någon form av partipolitiserings inom kommunen i början av perioden, till ungefär 1955-1956. Tvärtom präglas perioden av enskilda reservationer och splittrade voteringar. Till detta kommer den tydligt geografiskt präglade frågan om en ny skolplan, vilken var det tydligaste exemplet på en politisk fråga med andra skiljelinjer än partipolitik, nämligen nord mot syd. Frågan avgjordes

¹¹⁸ Protokoll 1962-11-28 §315 AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

slutgiltigt vid ungefär samma tid som partipolitiseringen ovan, 1955-1956. Det är tydligt att det var by- och geografiska skäl som gjorde att man röstade på ena eller andra sättet. Frågan är också det enda exemplet jag funnit på en fråga som överklagats av politikerna inom fullmäktige till andra instanser. Överklagandet är också intressant ur det perspektivet att det är ett överklagande på sakskalet, vilket också påpekas av Allan Grönqvist i hans tal inför skolstyrelsen som återgivits i uppsatsen.

Sven Bjureld menar att det politiska arbetet inom kommunen i stort sett präglades av samförstånd över partigränserna. Han nämner till exempel socialdemokraten Sven Jansson, vilken satt i fullmäktige under undersökningsperioden men senare blev ordförande i kommunalnämnden och samarbetade mycket med Sven Bjureld. Bjureld menar att det fanns en stor vilja att komma överens där. Han menar dock även att Allan Grönqvist var mer konfliktorienterad, ”det var inget annat än sossar som gällde för Allan Grönqvist”. Bjureld påpekar dock att han själv inte satt i fullmäktige mer än ett drygt år under Grönqvists ledarskap.¹¹⁹ Denna vilja till konflikt skulle dock kunna ytterligare bekräfta bilden av Socialdemokraterna som drivande med Allan Grönqvist som en central aktör. Mot åsikten om Grönqvist som konfliktorienterad talar dock hans passionerade tal inför folkskolestyrelsen där han pratar om att frågor inte i onödan ska ges politisk udd därför att det bidrar till osämja.

Mot detta ska också två saker ställas. För det första att det jämfört med idag var en låg konfliktnivå, endast några få procent av frågorna som avgjordes varje år gick till omröstning och för det andra exemplet med omröstningarna om avskaffandet av differentierade taxor inom åldringsvården, vilka omröstningar inte följde partilinjer, trots att frågan åtminstone med dagens ögon sett förefaller relativt ideologiskt laddad.

För det andra går det att relatera undersökningsresultaten till den kommunaldemokratiska forskningsgruppens slutsatser där de alltså anser att kommunerna var endast obetydligt partipolitiserade innan kommunblockreformen runt 1970, att antalet omröstningar var få och skiljelinjerna otydliga. Relaterat mot detta går det att säga att undersökningen visat att det i relativt hög grad förhöll sig på det sättet i Nyeds landskommun. Man voterade om få frågor och när det blev strid var det ofta på marginalen: skulle man bidra med 500 eller 1000 kronor eller skulle skatten

119 Intervju med Sven Bjureld 2014-04-24

höjas med 50 eller 85 öre? Stridslinjerna stod sällan mellan bifall och avslag eller mellan två helt olika alternativ till lösningar, även om det naturligtvis också går att fästa vikt vid att 1000 kronor ändå är dubbelt så mycket som 500.

Sammanfattningsvis vill jag ändå påstå att de partiföljande omröstningarna inleds i mitten av 1950-talet med omröstningarna om bidrag till barnträdgårdsföreningarna i Molkom och Lindfors, till detta kommer de två motionerna angående införandet av generella bostadssubventioner från socialdemokraterna 1962 och motionen från centerpartiet 1963 angående att kommunen skulle överta de enskilda vägarna. Det finns tydliga tecken på en partipolitisering från mitten av 1950-talet och framåt. Detta skulle vara i linje med Ulla Ekström von Essens forskning samtidigt som den förhållandevis låga konfliktnivån är i överensstämmelse med den kommunaldemokratiska forskningsgruppens resultat.

Det har i utredningen visat sig att det var framförallt tre politikområden som vållade konflikt under perioden: fastighetsfrågor, fritidspolitik och skolpolitik.

Ytterligare en intressant utveckling under perioden är den som skedde när det gäller bidrag för nybyggnation, där man i inledningen av perioden nekade bidrag till en enskild person med motiveringen att han var nyinflyttad till kommunen medan man i slutet av perioden hade motionerat för, och genomfört ett system med generella bidrag för nybyggnation även för personer som inte var skrivna i kommunen. Här går det att se en åsiktsförskjutning från att man som individ skulle göra sig förtjänt av bidrag genom att visa att man var bofast i kommunen, till en åsikt där kommunen bidragsmedel kunde användas för att locka nya invånare till sig. Även detta är alltså en åsiktsförskjutning, från kommunen som en passiv till en aktiv aktör. Det ska här noteras att slutsatsen bygger på en enda avslagen bidragsansökan från början av perioden. I och med att det beslutet dock fattades i enighet och med motiveringen att personen i fråga var nyinflyttad så anser jag att det är tillförlitligt att dra denna slutsats.

Med användande av Lijphart/Lanttos teori om majoritets- och samförståndsstyre så visar undersökningen att Nyeds kommun tog tydliga steg mot en mer konfliktorienterad politik under undersökningsperioden men att det inte fanns en tydligt styrande majoritet och en tydligt

opponerande minoritet. Istället styrdes kommunen med hoppande majoriteter och det var, trots att socialdemokratin var i minoritet under hela perioden inte ovanligt att det var de som initierade och genomdrev olika politiska förslag. Vidare var det vanligaste att det var en socialdemokrat som ordförande i kommunalnämnden och det var hela tiden en socialdemokrat som var ordförande i kommunalfullmäktige. Dessa båda val visar också på en samförståndsinriktad politik där det förefaller varit så att man valde företrädare på grundval av andra skäl än vilket parti personerna representerade. Nyeds kommun ansluter till en samförståndsorierad grupp men med inslag av konflikt. Huruvida konflikterna ska ses som en åsiktskonflikt eller som ett konfliktbeteende beror på vilka frågor man ställer till undersökningsmaterialet. Man kan till exempel se en omröstning om huruvida man ska bidra med 500 eller 1000 kronor till ett visst ändamål dels som ett exempel på ett konfliktbeteende där man väljer att votera om något som man är relativt överens om och dels som ett exempel på att de som röstade för det lägre alternativet ville visa att man var emot bidraget som sådant. Jag anser dock att det finns mycket som talar för det tidigare alternativet för om det fanns politiker som var helt emot bidraget så borde de lagt ett yrkande om avslag på bidraget i sin helhet. Jag anser därför att Nyeds kommun med Lijpharts och Lanttos teori som bas tillhörde en samförståndsinriktad grupp men att fanns en ökande grad av konfliktbeteende under undersökningsperioden.

Gällande uppsatsens andra syfte, frågeställningarna runt tankekollektivet folkhemmets kommun så har det visat sig att många av motionerna skrivna av socialdemokraterna handlar om fritidspolitik, vilket ligger i linje med vad Ulla Ekström von Essen definierat som tankekollektivet om folkhemmets kommun. Nyeds kommuns politiker omfattades av detta och det var, precis som i Ekström von Essens slutsatser socialdemokraterna som drev denna utveckling i form av motionsskrivande men övriga partier ställde därefter enhälligt upp på de förslag socialdemokratin lade i fritidspolitiken. Även detta är ett tecken på att kommunen följde det allmänna mönster som Ekström von Essen skisserat där centerpartiet valde att lägga sig nära socialdemokraternas politik.

Politikerna inom socialdemokratin och inom barnavårdsnämnden omfattades dessutom av samma tankar som Ekström von Essen visat när det gäller hur fritidspolitiken skulle användas. Det visas av argumentationen som framfördes av de socialdemokratiska motionärerna i motionen om ny idrottsplats i Molkom och av citatet från barnavårdsnämnden om avartsfritid i form av cafésittande.

Till fritidspolitiken hör också anslag till idrottsföreningar och till samlingslokaler, där samlingslokalsfrågan är något som Ulla Ekström von Essen tydligt pekat ut som viktigt i sin avhandling. Här har utredningen visat att man i allmänhet var enhälligt ense om frikostiga bidrag till föreningarna och att man tog de chanser man fick att arbeta för möjligheter till samlingslokaler för invånarna. När det gäller inställningen till idrottsrörelsen har det också visat sig att det här fanns en utveckling under undersökningsperioden där man i början av 1950-talet avsåg ett förslag om inrättandet av en idrottsnämnd med motiveringen att detta var något som idrottsrörelsen själv skulle sköta i en såpass stor landskommun, medan man senare motionerade för inrättandet av en idrottskommitté, vars arbete initierades i samarbete mellan politikerna och det lokala idrottsföreningslivet.

När det gäller frågeställningarna relaterade till ideologin om folkhemmets kommun har undersökningen alltså sammanfattningsvis visat att politikerna i Nyeds kommun omfattades av ideologin om folkhemmets kommun under 1950-talet och att det var socialdemokraterna som var det drivande partiet för att föra fram förslag inom fritidsområdet för att uppfylla denna ideologi. Det är också mycket troligt att en central aktör i detta sammanhang var kommunalnämndens ordförande Allan Grönqvist, vilken tillika var ordförande i Nyeds IF. Efter att han avled skapades en fond till hans minne för att främja ungdomens möjligheter att delta i idrottsrörelsen, ”Allan Grönqvists minnesfond”¹²⁰, vilket ytterligare förstärker bilden av Grönqvist som den drivande faktorn när det gällde att ge ungdomar möjlighet att delta i idrott.

120 Se t.ex Värmlands Folkblad 1959-07-04 och protokoll 1959-06-29 §166, AI:2 Nyeds kommunalnämnd, Nyeds kommun, Karlstads kommunarkiv

Sammanfattning

Den här uppsatsen behandlar politiken i Nyeds storkommun efter kommunsammanslagningen 1952 av Nyeds-, Älvsbackas- och Alsters kommuner. Syftet är att studera partipolitiseringsen i en värmländsk landskommun för att om möjligt fastställa en tidpunkt för när denna partipolitiseringsen skedde och hur den gick till. Syftet är också att se om och i så fall på vilket sätt politikerna i kommunen omfattades av tankekollektivet folkhemmets kommunideologi. För frågan om partipolitiseringsen utgör Arend Lijphards teori om majoritet och samförstånd en teoretisk bas. För den andra delen syftet utgör Ulla Ekström von Essens teori om tankekollektivet om folkhemmets kommun teoretisk grund.

Källmaterialet för uppsatsen utgörs av protokollen från kommunalfullmäktige och kommunalnämnd i Nyeds kommun 1950-1962 och därutöver har även folkskolestyrelsens protokoll undersökts gällande vissa specifika frågor. Dessutom har en intervju med Sven Bjureld (c) genomförts för att komplettera bilden som protokollen har givit.

Gällande frågan om utvecklingslinjer inom politiken i Nyeds kommun 1950-1962 konstateras att motionsskrivandet som vapen var relativt lite använt under perioden med 12 skrivna motioner men att det var socialdemokraterna som främst använde detta politiska vapen. I uppsatsens resultat framgår också att politikerna inom kommunen genomgick en positionsförskjutning under perioden, från att ha sett kommunen som en passiv aktör till en aktiv aktör för att tillse att kommunen uppfattades som attraktiv av kommuninnevånare och allmänhet. Konfliktnivån var under perioden relativt låg men en tydlig förändring av det politiska klimatet kan ses runt 1955/1956 då partilinjer uppträder i omröstningarna. Det politiska klimatet i kommunen efter 1955/1956 betecknas i uppsatsen som huvudsakligen samförståndsorienterat men med tydliga inslag av konfliktbeteende och omröstningar om förhållandevis små sakpolitiska skillnader. Man kan därmed föra kommunen till en samförstånds-kommun enligt Lijphards teori men det var tre distinkta områden som vållade konflikt: fastighetsfrågor, fritidspolitik och skolpolitik.

I uppsatsen dras slutsatsen att politikerna i Nyeds kommun omfattades av tankekollektivet folkhemmets kommun och att det var socialdemokraterna som var drivande i denna utveckling.

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Otryckta källor

KARLSTADS KOMMUNARKIV

Nyeds kommun 1952-1970

Barnavårdsnämnden

AI:1 Protokoll 1952-1964

Kommunalfullmäktige

AI:1 Protokoll 1952-1958

AI:2 Protokoll 1959-1964

Kommunalnämnden

AI:1 Protokoll 1950-1956

AI:2 Protokoll 1957-1962

AII:1-5 Protokollsbilagor 1954-1959

Folkskolestyrelsen

AI:1 Protokoll 1952-1961

Tryckta källor

Värmlands Folkblad 1959-06-27

Muntliga källor

Intervju med Sven Bjureld (c) 2014-04-24

Elektroniska källor

Karlstads kommun

Kommunfullmäktige

Protokoll 2012

<http://karlstad.se/kommun-och-politik/kommunens-organisation/kommunfullmaktige/kallelser-och-protokoll/2012/> (2014-05-10)

Protokoll 2013

<http://karlstad.se/kommun-och-politik/kommunensorganisation/kommunfullmaktige/kallelser-och-protokoll/2013/> (2014-05-10)

Statistiska Centralbyrån

”Sveriges Officiella Statistik Folkmängden och dess förändringar, Folkmängden inom administrativa områden 31 december 1950”

[http://www.scb.se/H/SOS%201911-/Befolkningsstatistik/Folkm%C3%A4ngden%20inom%20administrativa%20omr%C3%A5den%20\(SOS\)%201910-1961/Folkm%C3%A4ngden-inom-administrativa-omr%C3%A5den-1950.pdf](http://www.scb.se/H/SOS%201911-/Befolkningsstatistik/Folkm%C3%A4ngden%20inom%20administrativa%20omr%C3%A5den%20(SOS)%201910-1961/Folkm%C3%A4ngden-inom-administrativa-omr%C3%A5den-1950.pdf) (2014-05-10)

”Sveriges Officiella Statistik Folkmängden och dess förändringar, Folkmängden inom administrativa områden 31 december 1961”

[http://www.scb.se/H/SOS%201911-/Befolkningsstatistik/Folkm%C3%A4ngden%20inom%20administrativa%20omr%C3%A5den%20\(SOS\)%201910-1961/Folkm%C3%A4ngden-inom-administrativa-omr%C3%A5den-1961.pdf](http://www.scb.se/H/SOS%201911-/Befolkningsstatistik/Folkm%C3%A4ngden%20inom%20administrativa%20omr%C3%A5den%20(SOS)%201910-1961/Folkm%C3%A4ngden-inom-administrativa-omr%C3%A5den-1961.pdf) (2014-05-10)

Sveriges Släktforskarförbund

”Sveriges dödbok 1947-2006” (CD- ROM) (2007)

Wikipedia

Ledamöter i Sveriges riksdags första kammare

http://sv.wikipedia.org/wiki/V%C3%A4rmlands_l%C3%A4ns_valkrets#1950-1957
(2014-05-10)

Litteratur

Ekström von Essen, Ulla (2003) ”Folkhemmets kommun. Socialdemokratiska idéer om lokalsamhället 1939-1952”, Svenska tryckcentralen, Avesta

Gidlund, Janeric (1983) ”De politiska partierna” i Strömberg & Westerståhl (red.) ”*De nya kommunerna. En sammanställning av den kommunaldemokratiska forskningsgruppens undersökningar*”, Liber förlag, Stockholm

Karlsson, Thomas (2004) ”*Den nya kommunindelningen 1952 - Skapandet av Karup kommun*”, b-uppsats vid Högskolan i Kristianstad

Lantto, Johan (2005) ”*KONFLIKT ELLER SAMFÖRSTÅND? Management- och marknadsreformers konsekvenser för den lokala demokratin*”, Akademitryck AB, Valdemarsvik

Nydahl, Erik (2010) ”*I fyrkens tid. Politisk kultur i två ångermanländska landskommuner 1860 – 1930*”, Mittuniversitetet, Sundsvall

Samuelsson, Patrik (2012) ”*Lokal identitet. En studie om den lokala identitetens plats i kommunblocksreformen 1971-1974*”, c-uppsats vid Karlstads Universitet

Strömberg, Lars och Westerståhl, Jörgen (1983 a) ”De nya kommunerna” i Strömberg & Westerståhl (red.) ”*De nya kommunerna. En sammanställning av den kommunaldemokratiska forskningsgruppens undersökningar*”, Liber förlag, Stockholm

Strömberg, Lars och Westerståhl, Jörgen (1983 b) ”Forskningsprogrammet” i Strömberg & Westerståhl (red.) ”*De nya kommunerna. En sammanställning av den kommunaldemokratiska forskningsgruppens undersökningar*”, Liber förlag, Stockholm